

İQTİSADİYYAT

www.iqtisadiyyat.com

Həftəlik iqtisadi, ictimai-siyasi, müstəqil qəzet

Qiyməti razılaşma yolu ilə

Qəzet 1999-cu ildən çıxır

İLHAM ƏLİYEV: “AZƏRBAYCAN BUNDAN SONRA MÜZƏFFƏR ÖLKƏ KİMİ YAŞAYACAQ”

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyev iyunun 26-da Silahlı Qüvvələr Günü münasibətilə “Gülüstan” sarayında Azərbaycan Ordusunun rəhbər və şəxsi heyətinin bir qrupu ilə görüşüb.

Silahlı Qüvvələrin Müzəffər Ali Baş Komandanı görüşdə nitq söyləyib. O, deyib:

- İyunun 26-sı Silahlı Qüvvələr Günüdür. Bu günü biz hər il təntənə ilə qeyd edirik. Müxtəlif tədbirlər keçirilirdi. Hər il 26 iyun tarixində hərbiçilərlə görüşlər əsnasında mən deyirdim ki, gün gələcək biz öz doğma torpağımıza qayıdacağıq, ərazi bütövlüyümüzü bərpa edəcəyik. Deyirdim ki, əgər bu, danışıqlar yolu ilə mümkün olmayacaqsə, məsələni hərbi yolla həll edəcəyik. Belə də oldu. Uzun illər davam edən danışıqlar heç bir nəticə vermədi və Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü, tarixi ədaləti, beynəlxalq hüququ

döyüş meydanında təmin etmişdir.

Əlbəttə ki, Birinci Qarabağ müharibəsi bizim üçün böyük faciə idi, milli faciə idi. Eyni zamanda, bu, böyük humanitar fəlakətə gətirib çıxardı. Çünki o vaxt Azərbaycan əhalisinin sayı səkkiz milyon idi, onlardan bir milyonu qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətində yaşamalı olmuşdur. Bizim iqtisadiyyatımız demək olar ki, tamamilə dağıdılmışdı, sənaye potensialı məhv edilmişdi, iqtisadi inkişaf haqqında söhbət belə getmirdi. Bu böyük humanitar fəlakət, əlbəttə ki, ölkəmizi uçurum kənarına qoymuşdu.

Azərbaycan xalqı o ağır günlərdə müdriklik göstərərək Heydər Əliyevə üz tutdu, onu hakimiyyətə dəvət etdi. O, hakimiyyətə gələndən sonra Azərbaycanda işlər müsbət istiqamətdə getməyə başlamışdır. O cümlədən ordu quruculuğu sahəsində böyük islahatlar aparılmışdır. Nizami

ordu quruculuğu məhz o illərdə başlamışdır.

Bir daha demək istəyirəm ki, bizim hazırlığımız hərtərəfli olmalı idi. Çünki biz, ilk növbədə, beynəlxalq müstəvidə uğur qazanmalı idik və buna nail olduq. Son illər ərzində aparıcı beynəlxalq təşkilatlar bizim mövqeyimizi dəstəkləyən qərar və qətnamələr qəbul etmişlər. Biz sübut etməli idik ki, Dağlıq Qarabağ əzəli Azərbaycan torpağıdır. Nə üçün sübut etməli idik? Çünki Ermənistan, onun xaricdəki havadarları, erməni lobbisi vəziyyətlə bağlı tam təhrif edilmiş mənzərə ortaya qoyurdular. Əfsuslar olsun ki, ermənipərəst qüvvələr, Ermənistanın xaricdəki havadarları bu saxta reallığı gerçəyə çevirməyə çalışırdılar. Bizim isə imkanlarımız çox məhdud idi. Ona görə beynəlxalq müstəvidə real həqiqətləri dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq, mötəbər beynəlxalq təşkilatların qərarlarını qəbul

etdirmək bizim üçün başlıca vəzifə idi. Belə də oldu. Aparıcı beynəlxalq təşkilatlar – BMT, Qoşulmama Hərəkatı, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı, hətta daim bizə qarşı ədalətsiz mövqe sərgiləyən Avropa Parlamenti, Avropa Şurası məcbur olub həqiqəti əks etdirən, bizim maraqlarımıza cavab verən qərar və qətnamələr qəbul etmişlər. Bu, məsələnin beynəlxalq tərəfi idi.

Eyni zamanda, biz ikitərəfli formatda əlaqələrimizi gücləndirməli idik. Baxın, görün, son illər ərzində bizim dostlarımızın sayı nə qədər artıb. Bu gün Azərbaycanla daha yaxın əlaqələr qurmaq istəyən ölkələrin sayı durmadan artır və İkinci Qarabağ müharibəsi onu bir daha göstərdi. Ermənistan demək olar ki, tamamilə təcrid edilmiş vəziyyətdə idi. Bəzi ermənipərəst xarici dairelərin çıxışlarını, bəyanatlarını mən indi kənara qoyuram. Amma bizim yorulmaz fəaliyyətimiz nəticəsində bütövlükdə dünyada bu müharibə ilə bağlı artıq tam konkret və həqiqəti əks etdirən təsəvvür var idi. O cümlədən ikitərəfli formatda bir çox ölkələrlə bərabər hüquqlu və qarşılıqlı maraqlar üzərində qurduğumuz münasibətlər bizim gücümüzü artırırdı. Qardaş ölkələr - Türkiyə başda olmaqla Pakistan və Əfqanıstan, eyni zamanda, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı, Qoşulmama Hərəkatı və digər ölkələr müharibənin ilk saatlarından bizə öz dəstəyini göstərirdi.

Bununla paralel olaraq biz iqtisadi güc toplamalı idik. Azərbaycan artıq neçə ildir ki,

heç kimdən asılı deyil. Əksinə, Azərbaycan özü kömək göstərir, Azərbaycan donor ölkədir, pandemiya dövründə 30-dan çox ölkəyə kömək göstərmiş və bu ölkələr bizim dost ölkələrimizdir. Onlar da öz növbəsində bizi dəstəkləyirlər.

Onu da bildirməliyəm ki, müharibə dövründə bəzi ölkələr, BMT Təhlükəsizlik Şurasının üzvləri BMT Təhlükəsizlik Şurasında bizim əleyhimizə bəzi təşəbbüslər irəli sürmüşdülər və o təşəbbüslərin çox mənfi fəsadları ola bilərdi. Bu, bir daha Azərbaycana qarşı ədalətsizliyin növbəti təzahürü idi. Çünki biz öz torpağımızda vuruşuruq, öz ərazi bütövlüyümüzü bərpa edirdik. Bizim işimiz haqq işi idi. Kim bizi müdafiə etdi? BMT Təhlükəsizlik Şurasında təmsil olunan Qoşulmama Hərəkatına üzv ölkələr. Onlar bizi müdafiə etdi və biz onlara minnətdarlıq. Məhz onların səyi nəticəsində anti-Azərbaycan bəyanat qəbul edilmədi. Biz buna nəyin hesabına nail olmuşuq?! Əlbəttə ki, diplomatiya, siyasi əlaqələr və iqtisadi imkanlar hesabına. Biz son illər ərzində o qədər ölkəyə kömək göstərmişik və bu köməyi davam etdiririk. Əlbəttə, bu, həmin ölkələrin yaddaşında daim qalacaq.

Biz indi böyük quruculuq işlərinə start vermişik. Baxın, müharibədən cəmi 7 ay keçib, nə qədər böyük işlər görmüşük. Əgər bizdə bu hazırlıq olmasaydı, biz bunu edə bilməzdik. İndi nə qədər vəsaitin olursa-olsun, əgər sənin texniki imkanın yoxdursa, kadr potensialın yoxdursa, in-

frastruktur layihələri vaxtında icra edilməyibsə, bunların heç yüzdəbirini edə bilməzsən. Amma bu gün misli görünməmiş bərpa işləri aparılır. Nəyin hesabına? Məhz hazırlıq hesabına. Ona görə biz güclü dövlət yaratmışıq, mən son illərdə dəfələrlə demişdim və bax, həyat mənim sözüümü təsdiqlədi ki, bugünkü Azərbaycan bütün tarix boyunca ən qüdrətli Azərbaycanlıdır və çoxəsrlik tarixində heç vaxt Azərbaycan indiki qədər güclü olmamışdır.

Biz Ermənistanla şans vermişdik və danışıqlarda iştirakımız, - mən bunu əvvəllər də demişəm, - bizim ən böyük güzəştimiz ola bilərdi. Ərazi bütövlüyü məsələlərində hər hansı bir güzəştdən söhbət edə bilməzdi və bu mövqə bəllidir. Mən bunu Azərbaycan xalqına dəfələrlə çatdırmışdım ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü danışıqlar mövzusu deyil və heç vaxt olmayacaq.

Biz güclü iradə göstərdik, cəsarət göstərdik, milli ruh nümayiş etdirdik və istədiyimizə nail olduq. Bir daha demək istəyirəm ki, İkinci Qarabağ müharibəsi şanlı tarix kimi, şanlı qələbə kimi Azərbaycan tarixinə qızıl həflərlə əbədi yazılıb. Azərbaycan bundan sonra müzəffər ölkə kimi yaşayacaq, Ermənistan bundan sonra məğlub edilmiş ölkə kimi yaşayacaq.

Əziz hərbiçilər, bu gözəl bayram günündə sizinlə görüşmək mənim üçün çox xoşdur. Silahlı Qüvvələr Günü biz Müzəffər Ordu kimi, qəhrəman xalq kimi qeyd edirik. Eşq olsun Azərbaycan Ordusuna! Qarabağ Azərbaycandır!

HƏRBİ ŞƏHƏRCİKLƏRİN SALINMASI ORDU QURUCULUĞU SAHƏSİNƏ DÖVLƏT QAYĞISININ TƏZAHÜRÜDÜR

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Müzəffər Ali Baş Komandanı İlham Əliyev iyunun 26-da Müdafiə Nazirliyinin Hərbi Hava Qüvvələrinin N saylı hərbi hissəsinin yeni istifadəyə verilən hərbi şəhərciyində və Hərbi Hava Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının ailələri üçün nəzərdə tutulmuş xidməti mənzillərdə yaradılan şəraitlə tanış olub.

Prezident İlham Əliyev əvvəlcə N saylı hərbi hissənin hərbi şəhərciyində yaradılan şəraitlə tanış olub.

Hərbi şəhərcikdə görülən işlər barədə məlumat verən Müdafiə naziri Zakir Həsənov dedi ki, burada inşa olunan qərar-gah binasında hərbi hissə komandanlığının fəaliyyətinin

yüksək səviyyədə təmin olunması üçün bütün şərait yaradılıb.

Qeyd edək ki, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə son illərdə hərbi quruculuq sahəsində aparılan islahatlar, ordunun maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində görülən işlər sırasında yeni hərbi hissə və hərbi şəhərciklərin yaradılması, mövcud olanların isə əsaslı şəkildə yenidən qurulması da xüsusi yer tutur. İndiyədək istər paytaxtda, istərsə də bölgələrdə yerləşən hərbi hissələr müasir səviyyədə yenidən qurulub, yeni hərbi hissə və şəhərciklər salınıb. Bu isə ordu quruculuğu sahəsinə dövlət səviyyəsində göstərilən diqqətin təzahürü olmaqla yanaşı,

həm də hərbiçilərin xidmət şəraitinin yaxşılaşdırılmasında və onların döyüş qabiliyyətinin artırılmasında müstəsna əhəmiyyət daşıyır.

Azərbaycan Ordusunun müasir hərbi texnika, silah-sursatla təminatı daim Ali Baş Komandanın diqqət mərkəzində olub. Vətən müharibəsi də sübut etdi ki, Azərbaycan dövlətinin ordumuzun maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, silahlanmaya yeni, müasir silah növlərinin, hərbi texnikanın daxil edilməsi istiqamətində atdığı addımlar müdrik və uzaqgörən siyasətin nəticəsidir.

İndi Silahlı Qüvvələrimiz beynəlxalq hərbi tədqiqat mərkəzlərinin hesabatlarında dünyanın ən güclü ordularından biri

kimi qiymətləndirilir.

Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevə yeni və müasir avadanlıqla təchiz edilmiş mobil Komanda Məntəqəsi və Hərbi Hava Qüvvələrinin bir

sıra hərbi texnikası barədə də məlumat verilib.

Daha sonra Prezident İlham Əliyev Hərbi Hava Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının ailələri üçün nəzərdə tutul-

muş yeni xidməti mənzillərdə yaradılan şəraitlə tanış olub. Müdafiə naziri Zakir Həsənov dövlətimizin başçısına mənzillərdə yaradılan şərait barədə məlumat verib.

ƏZƏMƏTİ VƏ BƏNZƏRSİZ MEMARLIQ ÜSLUBU İLƏ SEÇİLƏN “GÜLÜSTAN” SARAYI YENİDƏN QAPILARINI QONAQLARIN ÜZÜNƏ AÇIR

Bakıdakı əzəmətli “Gülüstən” sarayı yüksək səviyyədə və özünəməxsus memarlıq üslubu saxlanılmaqla yenidən qurulub. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva “Gülüstən” sarayında yenidənqurmadan sonra yaradılan şəraitlə tanış olublar. “Gülüstən” sarayı ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1979-1980-ci illərdə inşa edilib. Ulu Öndər bu sarayın tikintisinin gedişini şəxsən daim nəzarətdə saxlayıb, inşaat işlərinin yüksək səviyyədə aparılması ilə bağlı mütəmadi

olaraq tövsiyə və tapşırıqlarını verib. “Gülüstən” sarayı yalnız keçmiş Sovet İttifaqında deyil, daha geniş məkanda ən müasir və özünəməxsus gözəl arxitektura nümunələrindən biri hesab olunurdu. Öz əzəməti və bənzərsiz memarlıq üslubu ilə seçilən “Gülüstən” sarayında tarixi əhəmiyyət kəsb edən, müxtəlif sahələrə aid bir sıra ümumrespublika və beynəlxalq əhəmiyyətli tədbirlər keçirilib. Onların arasında “Əsrin müqaviləsi”nin imzalanması və digər tarixi hadisələri qeyd etmək olar. Zaman keçdikcə

“Gülüstən” sarayının yenidən qurulmasına zərurət yaranmışdı. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə sosial infrastrukturun inkişafı və müasirləşdirilməsi, regionların və paytaxtımızın daha da abadlaşması, eyni zamanda, Bakının tarixi görkəminin saxlanılması, tarixi binaların bərpası ilə bağlı layihələrin icrası istiqamətində ardıcıl tədbirlər həyata keçirilir. Dövlətimizin başçısının tapşırığı ilə “Gülüstən” sarayının yenidən qurulması da bu istiqamətdə görülən işlər sırasındadır. Mühüm yer tutur.

QEYRİ-NEFT SEKTORUNUN İNKİŞAFINA TÖHFƏ

İyunun 29-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva “Courtyard by Marriott Bakı” otel kompleksinin açılışında iştirak ediblər. Dövlətimizin başçısı və birinci xanım oteldə yaradılan şəraitlə tanış olublar. Məlumat verilib ki, “Courtyard by Marriott Bakı”

otel kompleksinin istifadəyə verilməsi həm də ölkəmizdə qeyri-neft sektorunun inkişafına töhfə olmaqla yanaşı, paytaxtın sosial-iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayır, otel biznesinin keyfiyyətcə yeni mərhələyə qədəm qoymasına şərait yaradır. Bu otel kompleksi Avropada və dünyada xüsusi imicə ma-

lik otellər şəbəkəsi tərəfindən inşa edilib. Son illər Azərbaycanda dünya brendlərinə məxsus bu cür otellərin istifadəyə verilməsi ölkəmizdə əlverişli investisiya mühitinin olduğunu, bölgənin iqtisadi mərkəzi sayılan Azərbaycanın turizm sahəsində də qabaqcıl sıralarda qərarlaşdığını göstərir.

“BİZ CƏNUBİ QAFQAZDA SÜLH, BARIŞIQ, İNKİŞAF VƏ ƏMƏKDAŞLIQ İŞİNƏ XİDMƏT EDƏN İSTƏNİLƏN İŞTİRAKI QIYMƏTLƏNDİRİRİK”

Bu sözləri iyunun 25-də Prezident İlham Əliyev Avropa İttifaqının xarici siyasət və təhlükəsizlik məsələləri üzrə Ali nümayəndəsi Cozef Borelin mandatı əsasında Azərbaycana səfər edən Rumıniyanın Xarici İşlər naziri Boqdan Aureskunu, Avstriyanın Xarici İşlər naziri Aleksandr Şallenberqi, Litvanın Xarici İşlər naziri Qabrielius Landsbergisi və Avropa İttifaqının nümayəndə heyətini qəbul edərkən deyib. Qonaqları salamlayan Prezident İlham Əliyev bildirib ki, Azərbaycan bir çox ölkə ilə, 9 üzv ölkə ilə strateji tərəfdaşlığa dair sənəd və sazişlər imzalayıb və qəbul edib.

O, deyib: - Biz üç il əvvəl Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında Azərbaycanın ərazi bütövlüyü, suverenliyi, beynəlxalq səviyyədə tanınan sərhədlərinin toxunulmazlığını dəstəkləyən tərəfdaşlıq prioritetlərinə dair sənədi parafladıq. Bu, yeni hərtərəfli sazişin razılaşdırılması istiqamətində çox mühüm addım oldu. Mən başa düşüyüm qədər siz regiona səfəriniz Ermənistanla Azərbaycan arasında münasibətdən sonra yaranmış hazırkı vəziyyətə həsr olunub. Başqa sözlə desək, postmünaqişə vəziyyəti əhəmiyyət kəsb edir, çünki düşünrəm ki, indi – bu il və gələnlərdə post-

münaqişə vəziyyəti ilə bağlı əsas fundamental yanaşmalar işlənib hazırlanacaq. Azərbaycanın mövqeyi çox açıq və aydındır. Mən artıq dəfələrlə bu barədə danışmışam ki, biz postmünaqişə vəziyyətindən Cənubi Qafqazda sülhməramlı inkişafa və əməkdaşlığa keçmək istəyirik. Əfslər olsun ki, biz indiyədək Ermənistan hökumətindən buna bənzər nə isə eşitməmişik. Ermənistan hökuməti bizim Ermənistanla sülh sazişinə dair danışıqlara başlamaqla bağlı heç bir bəyanatımıza məhəl qoymur. Lakin ola bilsin ki, seçiqabağı vəziyyət bu cür bəyanatlar vermək üçün çox əlveriş-

li olmayıb. Amma indi Ermənistanda seçkilər başa çatandan sonra ümid edirik ki, müsbət cavab olacaq. Beləliklə, düşünrəm ki, bu, bizim fəal əməkdaşlıq edə biləcəyimiz sahələrdir. Hazırda biz münaqişədən sonrakı inkişaf vəziyyətindəyik. Dağlıq Qarabağ münaqişəsi həll olunub. Biz postmünaqişə vəziyyəti barədə düşünməliyik. Rumıniyanın Xarici İşlər naziri Boqdan Auresku və Avstriyanın Xarici İşlər naziri Aleksandr Şallenberq regionun postmünaqişə dövrünü yaşadığını vurğulayaraq, bundan sonra sülh dövrünə və dayanıqlı dinc həll mərhələsinə keçilməsinin önəmini qeyd ediblər.

Müharibə, Əmək və Silahlı Qüvvələr Veteranları Təşkilatında Şuşa Bəyannaməsi ilə bağlı konfrans keçirilib

İyunun 23-də Azərbaycan Respublikası Müharibə, Əmək və Silahlı Qüvvələr Veteranları Təşkilatında “Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikası arasında müttəfiqlik münasibətləri haqqında Şuşa Bəyannaməsinin tarixi əhəmiyyəti” mövzusunda həsr olunmuş konfrans keçirilib. Respublika Veteranlar Təşkilatının mətbuat xidmətindən bildiriblər ki, konfransda Təşkilatın sədr müavini, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, polkovnik Cəlil Xəlilov Şuşa Bəyannaməsi, onun tarixi-siyasi əhəmiyyəti ilə bağlı çıxış edib. Sonra Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirilib, ölkəmizin ərazi bütövlüyü uğrunda həlak olan şəhidlərimizin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla anılıb. Yeni Azərbaycan Partiyası Sədrinin müavini-Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqov çıxışında Şuşa Bəyannaməsinin müxtəlif aspektlərdən şərh edib, onun iki qardaş ölkə arasında əməkdaşlığın genişlənməsinə töhfə verəcəyini bildirib. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının Tarix kafedrasının müdiri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Firdovsiyə Əhmədova “Şuşa Zirvəsinin tarixi zəmini və əhəmiyyəti” mövzusunda məruzə edib, Şuşa Bəyannaməsinin tarixi önəminə diqqət çəkib. Akademik Ziyad Səmədzadə “Türkiyə və Azərbaycan iqtisadi əməkdaşlığı müasir vəziyyət və çağırışlar” mövzusunda çıxışında Azərbaycanın və Türkiyənin daim bir-birinin marağını qətiyyətlə müdafiə etdiyini bildirib, bununla bağlı konkret nümunələr göstərilib. Müharibə, Əmək və Silahlı Qüvvələr Veteranları Təşkilatının Hüquq və kadr şöbəsinin müdiri Bəh-

ram Zahidov Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan xalqı qarşısındakı tarixi xidmətlərinə toxunub, 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusunun Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə tarixi uğura imza atdığını qeyd edib. Müharibə, Əmək və Silahlı Qüvvələr Veteranları Təşkilatının sədri Fatma Səttarova çıxışında Şuşa Bəyannaməsinin Azərbaycan-Türkiyə əlaqələrində yeni səhifə açdığını bildirib, bu əməkdaşlığın türk dünyasının birliyi və tərəqqisi baxımından mühüm önəm kəsb etdiyini vurğulayıb. Konfrans iştirakçıları 44 günlük Vətən müharibəsində erməni faşizmi üzərində böyük zəfər qazanan, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü təmin edən Prezident İlham Əliyevin Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adı ilə təltif olunması təklifini irəli sürüb, bununla bağlı yekdil mövqe ifadə ediblər. Hərbi vətənpərvərlik məhənlərinin ifaçısı Şəmistan Əlizamanlı tədbirdə məhənlər oxuyub. Konfransın sonunda dövlətimizin başçısına müraciət ünvanlanıb. Müraciətdə Azərbaycan ilə Türkiyə arasındakı dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin hazırda ölkələrimizin həyatının bütün sahələrini əhatə etməklə ardıcıl və dinamik inkişaf etdiyi vurğulanıb. Bildirilib ki, Türkiyə Cümhuriyyətinin qurucusu Mustafa Kamal Atatürkün “Azərbaycanın sevinci sevincimiz, kədəri kədərimizdir” və Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin “Bir millət, iki dövlət” ifadələri hazırda bu münasibətlərə əsaslı təşkil edən möhkəm təməl prinsiplərinə çevrilib. Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin son vaxtlar inkişafının yeni mərhələsinə - müttəfiqlik səviyyə-

sinə ucalmasının xüsusi vurğulandığı müraciətdə bildirilib ki, 44 günlük müqəddəs Vətən müharibəsi bunun əyani və birmənalı təsdiqi olub. İyunun 15-də Azərbaycan və Türkiyə prezidentlərinin imzalandıqları Şuşa Bəyannaməsinin ölkələrimiz arasında qardaşlıq missiyasının zirvəsi olduğu qeyd edilib. Xüsusi vurğulanıb ki, Bəyannamədə nəzərdə tutulan genişmiqyaslı tədbirlər hər iki qardaş ölkə ilə yanaşı, Qafqaz regionunda sabitliyin və təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsinə, uzunmüddətli sülhün təmin edilməsinə, iqtisadi və nəqliyyat əlaqələrinin bərpasına, sosial inkişafa mühüm töhfə verəcək. Bəyannamə, eyni zamanda, 44 günlük Vətən müharibəsində azad edilərək tarixi sahiblərinə qayta-

lınmış Qarabağın təqdimatı, onun tacı olan Şuşanın və digər rayonların həyatında yeni mərhələnin başlanğıcı, dirçəlişinin siyasi qərantıdır. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı Şuşada imzalanan Bəyannamə həm də bu tarixi şəhərin Azərbaycana məxsusluğunu bir daha dünyaya nümayiş etdirdi. Müraciətdə əzəli torpaqlarımızı erməni faşistlərinin işğalından azad edərək doğma Azərbaycanımıza, onun xalqına, o cümlədən veteranlara yaşatdığı Böyük Zəfər qüruruna, bu gün Qarabağda həyata keçirilən genişmiqyaslı quruculuq işlərinə görə konfrans iştirakçıları, o cümlədən veteranlar adından Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandana dərin minnətdarlıq və qəti dəstək ifadə olunub.

1-7 iyul 2021-ci il

QARABAĞ QƏLƏBƏSİ İLƏ YAZILAN MÖHTƏŞƏM TARİX

Bölgədə yaranan yeni reallıq, Şuşa Bəyannaməsinin imzalanması, azad olunmuş ərazilərin bərpası Vətən müharibəsindəki Zəfərin məntiqi davamı olan uğurlardır

TARİXİ GÜNDƏ EDİLƏN TARİXİ SƏFƏR

Azərbaycanın müstəqilliyinin bərpasının 30-cu ildönümü ərəfəsində dövlətçilik salnaməsinin növbəti şərəfli səhifəsi yazılmaqdadır. Xalqımız tariximizə qızıl hərfələrlə həkk olunan növbəti hadisəyə iyun ayının

azad olunması ilə nəticələnən 44 günlük savaş günlərində bütün dünya bir daha Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığının möhkəmliyini və sarsılmazlığını gördü. Azərbaycanın haqq işini qətiyyətlə dəstəkləyən Türkiyə dövləti özünün qardaşlıq və mənəvi missiyasını yerinə yetirdi. Müharibənin ilk günlə

Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpası və işğal olunan torpaqlarının azad edilməsi ilə nəticələnən İkinci Qarabağ savaşı regionda tamamilə yeni reallıqlar yaradaraq, respublikamızın həm Cənubi Qafqazda, həm də global miqyasda mövqelərini əhəmiyyətli dərəcədə möhkəmləndirdi. İlham Əliyevin

Ali Baş Komandanlığı ilə hər b meydanında qazanılan Qələbə son onilliklərdə sürətlə yüksəliş dövrünü yaşayan Azərbaycanı beynəlxalq aləmdə həm də qalib dövlət kimi tanıtdı. Bu Qələbə son iki əsrlik tariximizin zirvə nöqtəsi oldu. Müharibə bilsə də, münaqişə başa çatdı da, Azərbaycan Qarabağ meydanında uğurlarını davam etdirir.

15-də - Milli Qurtuluş Günündə Türkiyə Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın respublikamıza səfəri və Azərbaycanla Türkiyə arasında Şuşa Bəyannaməsinin imzalanması ilə şəhidlik etdi.

Şuşa şəhərində imzalanan Türkiyə ilə Azərbaycan arasında müttəfiqlik haqqında Bəyannamə isə Qarabağ zəfərindən sonra qazanılan növbəti tarixi uğur oldu. İkinci Qarabağ savaşındakı qalibiyyətdə olduğu kimi, bu Bəyannamənin də müəllifləri Azərbaycan və Türkiyədir. Qardaş dövlətlərin liderləri - İlham Əliyev və Rəcəb Tayyib Ərdoğan bu Bəyannamə ilə mövcud əlaqələri və əməkdaşlığı yeni mərhələyə yüksəltdilər.

İlk növbədə onu qeyd edim ki, Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri illər öncədən özünün ən uca zirvəsinə yüksəlib. Xalqlarımızın eyni soykökə, dilə, dinə, mədəniyyətə və bir çox digər qarşılıqlı bağlara malik olması ölkələrimizi həmişə bir-birinə yaxın edib, xalqlarımız sevincli, kədərli günlərdə də bir-birinin yanında olub. Bu gün Azərbaycanla Türkiyə arasında ortaq dəyərlərə əsaslanan səmimi münasibətlər beynəlxalq aləmdə nadir hadisədir. İki dövlətin dostluğu və qardaşlığı onların ən böyük sərvətidir. Prezident İlham Əliyev Şuşada mətbuata bəyanatla çıxış edərkən bu xüsusa diqqət deyib ki, iki qardaş dövlət dünya çapında nadir əməkdaşlıq, iş birliyi, müttəfiqlik nümunəsi göstərir: *«Bu gün Türkiyə və Azərbaycan bir-birinə dünyada ən yaxın olan ölkələrdir. Bizi birləşdirən bir çox amillər var, ilk növbədə, tarix, mədəniyyət, ortaq etnik köklər, dilimiz, dinimiz, milli dəyərlərimiz, milli maraqlarımız, xalqlarımızın qardaşlığı bu birliyi təmin edib. Bu gün biz dünya miqyasında, dünya çapında nadir əməkdaşlıq, iş birliyi, müttəfiqlik nümunəsi göstəririk»*.

Miqyasına və məzmununa görə dünyada analoqu olmayan Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri ötən ilin Vətən müharibəsi zamanı özünün tarixi sınağından layiqincə çıxaraq daha da möhkəmləndi. Torpaqlarımızın

rindən qardaş Türkiyə Azərbaycana siyasi-mənəvi dəstək verdi. Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan açıq və birmənalı bəyanatlar səsləndirərək, bu müharibədə Azərbaycanın tək olmadığını, Türkiyənin hər zaman Azərbaycanın yanında olduğunu bildirdi. Bu, gücümüzə güc qatdı, Qarabağ Zəfərində mühüm rol oynadı. Xüsusən Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Bakıda Azadlıq meydanında keçirilən Zəfər paradında Prezident İlham Əliyevlə yan-yanı da-yanması ölkələrimizin birliyini, xalqlarımızın qardaşlığını bir daha bütün dünyaya nümayiş etdirdi.

Şuşanın işğaldan azad edilməsi isə təkcə Azərbaycan üçün deyil, bütün müsəlman və türk dünyası üçün olduqca əhəmiyyətli bir hadisə idi. Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Şuşanı azad edən Azərbaycan Silahlı Qüvvələri Cənubi Qafqaz regionunda kimin əsl söz sahibi olması məsələsinə bir daha aydınlıq gətirdi. Türkiyə Prezidentinin Şuşaya səfəri isə Azərbaycanın yanında qardaş ölkənin təmsilində belə bir böyük gücün dayandığını və artıq bu ölkələr arasındakı strateji mütəfiqliyin daha güclü birliyə çevrildiyinin növbəti təsdiqi oldu.

2021-ci ilin iyun ayında Azərbaycana növbəti səfərə gələn Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın işğaldan azad olunmuş Şuşaya gətməsi, iki dövlət başçısının məhz burada görüşməsi Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin məzmunu baxımında son dövrlərin ən mühüm siyasi hadisəsi oldu. Bu səfər Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığını bir daha dünyaya bəyan etdi, türk dünyasının böyük siyasi uğuru oldu, dostlarımızı sevindirdi, düşmənin başına xəncər tək sancıldı. *«Bu gün Şuşada dalğalanan Azərbaycan və Türkiyə bayraqları bizim birliyimizi göstərir. İkinci Qarabağ müharibəsi başlanan gündən, ilk saatlardan əziz qardaşım, sayın Cümhurbaşqanı Rəcəb Tayyib Ərdoğan Azərbaycana birmənalı, dəqiq və açıq dəstək ifadə etmişdir. Müharibənin ilk saatlarından o demişdir ki, Azərbaycan tək deyil. Bu, həm bizi ruhlandırırdı, eyni zamanda,*

mənə verilən açıq mesajlar kimi tarixə düşdü. Azərbaycan və Türkiyə Qarabağ müharibəsində olduğu kimi, bundan sonra da bir-birlərinə ən yüksək səviyyədə dəstək verəcəklər.

Bütövlükdə, Türkiyə Prezidentinin Şuşaya səfəri iki dövlət və onların başçıları arasında olan sarsılmaz dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin həqiqətən də ən yüksək səviyyədə olmasının ən bariz göstəricilərindən biridir. Ona görə bu səfər həm ölkələrimiz üçün, həm də bütün türk dünyası üçün son dərəcə böyük əhəmiyyət kəsb edən tarixi hadisədir.

Bu səfərlə bağlı başqa bir maraqlı məqam tarixin seçilməsi ilə bağlıdır. Türkiyə Prezidentinin Azərbaycanın işğaldan azad edilməsi ərazilərinə ilk dəfə səfər etdiyini nəzərə alsaq, o zaman səfərin günü və təyinat nöqtəsi seçiminin heç də təsadüfi olmadığını deyə bilərik.

Adətən, bir xalqın, bir ölkənin taleyində xüsusi əhəmiyyət kəsb edən əlamət-

Öndərin düşməsinə doğan Qurtuluş yolunun bu gün bütün türk dünyasının yeni formatda birliyinə aparan bir başlanğıc olması Heydər Əliyev siyasəti kursunun bundan sonra da bütün bəşəriyyətin rifahına, inkişafına misilsiz töhfələr verəcəyini göstərir.

ŞUŞA BƏYANNAMƏSİNİN İMZALANMASI İKİ QARDAŞ DÖVLƏTİN QARABAĞ MÜHARİBƏSİNDƏ QAZANDIQLARI TARİXİ ZƏFƏRİN YENİ MÜSTƏVİDƏ DAVAMIDIR

Azərbaycan və Türkiyə 15 iyun 2021-ci ildə tarixi addım ataraq, bölgənin gəosiyasi mənzərəsini dəyişəcək Bəyannaməyə imza atdı. Şuşada "Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında müttəfiqlik münasibətləri haqqında Şuşa Bəyannaməsi"nin imzalanması isə iki qardaş dövlətin Qarabağ müharibəsində qazandıqları tarixi Zəfərin yeni müstəvidə davamı

müdaxilə etmək fikrində olan bütün qüvvələri, dairələri dayandırdı, durdurdu. Dedi ki, Türkiyə Azərbaycanın yanında və müharibənin ilk saatlarından son dəqiqələrinə qədər əziz qardaşımızın və Türkiyə Cümhuriyyətinin, qardaş türk xalqının dəstəyi bizə əlavə güc verirdi. Bu siyasi və mənəvi dəstək bizi ruhlandırırdı. Türkiyənin bütün yerlərindən gələn mesajlar, təbriklər, dəstək, həmrəylik ifadələri bir daha bütün dünyaya bizim birliyimizi nümayiş etdirmişdir», - deyə İlham Əliyev bildirib.

Prezident İlham Əliyevlə Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Şuşada görüşü, dövlət başçıların Heydər Əliyev Fondunun təşkil etdiyi "Musiqi irsi və Qarabağ atları Cıdır düzündə" adlı musiqili kompozisiyada iştirak etmələri, "Xan qızı" bulağına gətmələri, Azərbaycanın tanınmış şəxsiyyətləri Natəvan, Bülbül və Üzeyir bəy Hacıbəylinin heykəllərini ziyarət, Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyevanın və Türkiyənin birinci xanımı Əminə Ərdoğanın görüşü Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığının növbəti təcəssümləri oldu. Şuşada keçirilən hər bir tədbir isə həm də düş-

dar günləri tarixi gün adlandırılır. Necə ki, iyun ayının 15-i Azərbaycan xalqı üçün müstəsna əhəmiyyət kəsb edən tarixi günlərdən biridir. 1993-cü ilin məhz bu günündə ulu öndər Heydər Əliyev öz xilaskarlıq missiyasını yerinə yetirmək üçün Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədri seçildi və 15 iyun Azərbaycanın tarixinə Milli Qurtuluş Günü kimi daxil oldu. Artıq 25 ildir ki, Azərbaycan xalqı bu günü ümumxalq bayramı olaraq böyük təntənə ilə qeyd edir. Lakin bundan sonra gələcək nəsillər iyunun 15-ni yalnız bir tarixi gün kimi deyil, həm də bütün Türk dünyasının ən yeni tarixinin bir başlanğıc nöqtəsi kimi də qeyd edəcəklər. 2021-ci ilin iyun ayının 15-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan qədim Azərbaycan şəhəri, türk mədəniyyətinin beşiyi olan Şuşada, sözün əsl mənasında, tarix yazdılar. Səfərin məhz 15 iyun tarixində baş tutması isə bu əlamətdar günün Azərbaycan xalqının tarixində həqiqətən böyük başlanğıclar günü olduğuna işarə kimi qəbul etmək lazımdır. Ulu

idi. Prezident İlham Əliyev bu səfərin tarixi əhəmiyyətinin olduğunu qeyd edərək, müttəfiqlik haqqında imzalanan birgə Bəyannamənin əlaqələrimizi ən yüksək zirvəyə qaldırdığını bəyan etdi: *«Əziz qardaşım Azərbaycanda dəfələrlə olub, ancaq biz ilk dəfə Qarabağ torpağında - Şuşada bir yerdəyik. Bu səfərin tarixi əhəmiyyəti var. Çünki bu gün imzalanmış Birgə Bəyannamə - Müttəfiqlik haqqında Bəyannamə əlaqələrimizi ən yüksək zirvəyə qaldırır. Bəyannamənin adı Müttəfiqlik haqqında Bəyannamədir və bu ad özü-özlüyündə hər şeyi göstərir, hər şeyi deyir. Biz bu gün keyfiyyətə yeni əlaqələr qurmuşuq və bu Bəyannamədə göstərilən bütün müddəalar bizim gələcək iş birliyimizin təminatçısıdır»*. Müstəsna siyasi və tarixi əhəmiyyətə malik Şuşa Bəyannaməsində qeyd olunur ki, Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin *«Bir millət, iki dövlət»* və Türkiyə Cümhuriyyətinin qurucusu Mustafa Kamal Atatürkün *«Azərbaycanın sevinci bizim sevincimiz, kədəri bizim kədərimizdir»* kəlamları ilə xarakterizə olunan Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri öz

zirvəsinə yüksəlib və keyfiyyətə yeni bir mərhələyə qədəm qoyub. Ermənistanın 30 illik təcavüzünə son qoyulmasında, işğal olunmuş torpaqların azad olunmasında, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsində Türkiyənin mədəni-siyasi dəstəyi xalqımız tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Hazırda Qafqaz regionunda sabitliyin və təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsi, bütün iqtisadi və nəqliyyat əlaqələrinin bərpası, eləcə də region dövlətləri arasında münasibətlərin normallaşdırılması və uzunmüddətli sülhün təmin edilməsi istiqamətində ölkələrimizin birgə təşəbbüsləri bu sahədə səylərin artırılmasının zəruriliyini göstərən ən gözəl nümunədir. Eyni zamanda, Qarabağda Türkiyə-Rusiya Birgə Mərkəzinin fəaliyyəti regionda sülhün bərqərar olunmasının təsirli mexanizmi kimi diqqət çəkir. Şuşa Bəyannaməsi müstəqillik, suverenlik, ərazi bütövlüyü, beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlərin toxunulmazlığı, dövlətlərin daxili işlərinə qarışmamaq prinsiplərini rəhbər tutan, milli maraq və mənafeələrini müdafiə və təmin etməyə yönəlmiş müstəqil xarici siyasət həyata keçirən hər iki ölkə tərəfindən müttəfiqlik münasibətlərinin qurulmasının siyasi və hüquqi mexanizmlərini müəyyənləşdirmək baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Türkiyə və Azərbaycan qarşılıqlı maraq doğuran beynəlxalq məsələlər üzrə həmrəylik və strateji əməkdaşlıq nümayiş etdirərək eyni mövqedən çıxış etməklə ikitərəfli əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi ilə yanaşı, həmçinin BMT, ATƏT, Avropa Şurası, Türk Şurası, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı daxil olmaqla, beynəlxalq və regional təşkilatlar çərçivəsində bir-birinə qarşılıqlı dəstək verirlər.

AZƏRBAYCANIN DÖVLƏT SUVERENLİYİNİ TƏHDİD ETMƏK FİKRİNƏ DÜŞƏN YENİ REGIONAL HƏRBİ-SİYASİ BLOKLA QARŞILAŞACAQLAR

Bəyannamədə diqqəti çəkən ən vacib məqamlardan biri hərbi sahədə əməkdaşlıq və müttəfiqliklə bağlıdır. Burada qeyd edilir ki, iki dövlətin ərazi bütövlüyünə, suverenliyinə üçüncü dövlət və ya dövlətlər tərəfindən təhdid və ya təcavüz edildiyi təqdirdə, tərəflər birgə məsləhətləşmələr aparacaq və bu təhdid və ya təcavüzün aradan qaldırılması məqsədilə BMT Nizamnaməsinin məqsəd və prinsiplərinə müvafiq təşəbbüs həyata keçirəcək, bir-birinə BMT Nizamnaməsinə uyğun zəruri yardım göstərəcəklər. Bu yardımın həcmi və forması təxirə salınmadan keçirilən müzakirələr yolu ilə müəyyən edilərək birgə tədbirlər görülməsi üçün müdafiə ehtiyaclarının

ödənilməsinə qərar verilməklə və Silahlı Qüvvələrin güc və idarəetmə strukturlarının əlaqələndirilmiş fəaliyyəti təşkil olunacaqdır".

Bu müddəanın Bəyannamədə qeydə alınması bu gün Ermənistandakı revanşist qüvvələrdən tutmuş, ayrı-ayrı qonşu və qeyri-regional dövlətlər üçün çox mühüm ismarıcdır. Şuşa Bəyannaməsi ilə Türkiyə açıq şəkildə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün pozulması, dövlət sərhədlərinə təhdid kimi halların baş verməsi halında, ordu ilə ölkəmizin yanında yer alacağını beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinə çatdırır. Təbii ki, burada söhbət bölgədə əsrlərdir erməni məsələsi adı altında öz dövlət maraqlarını reallaşdıran aktorlardan və dövlətlərdən gedir. Bundan sonra bütün qonşu dövlətlər və dünya ictimaiyyəti bilməlidir ki, Azərbaycanın dövlət suverenliyini təhdid etmək fikrinə düşənlər yeni regional hərbi-siyasi blokla qarşılaşacaqlar.

İki qardaş ölkə həm də iki dövlətin silahlı qüvvələrinin müasir tələblərə uyğun olaraq yenidən formalaşdırılması və modernləşdirilməsi istiqamətində birgə səylərin göstərilməsi, müdafiə qabiliyyətlərinin və hərbi təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsinə yönələn tədbirlərin həyata keçirilməsi, iki ölkənin silahlı qüvvələrinin birlikdə fəaliyyət qabiliyyətinin artırılması, müasir texnologiyalara əsaslanan silah və sursatların idarə olunmasında sıx əməkdaşlıq və bu məqsədlə səlahiyyətli struktur və qurumların əlaqəli fəaliyyətinin təmin edilməsinin təşviq olunması ilə bağlı da razılığa gəldi. Hər iki ölkənin Təhlükəsizlik Şuralarının milli təhlükəsizlik məsələləri üzrə muntəzəm olaraq birgə iclaslarının keçirilməsi və bu icaslarda milli mənafe, ölkələrin maraqlarına toxunan regional və beynəlxalq təhlükəsizlik məsələlərinin müzakirəsinin həyata keçirilməsinə dair razılıq əldə olunması Azərbaycan və Türkiyə arasında münasibətlərin necə sıx və prinsipli olduğunun göstəricisidir. Bu o deməkdir ki, bundan sonra Azərbaycan və Türkiyənin Təhlükəsizlik Şuraları muntəzəm olaraq birgə iclaslar keçirəcək və təhdidlərə qarşı birgə fəaliyyət göstərəcəklər.

ZƏNGƏZUR DƏHLİZİNİN BƏYANNAMƏDƏ QEYD OLUNMASI GÖSTƏRİR Kİ, AZƏRBAYCAN VƏ TÜRKİYƏ ƏN QISA MÜDDƏTDƏ MÖHTƏŞƏM REGIONAL ƏMƏKDAŞLIQ KÖRPÜSÜNÜ REALLAŞDIRACAQLAR

Bəyannamənin imzalanması ilə Azərbaycan və Türkiyə, həm də bir-biri ilə ticarət-iqtisadi münasibətlərdə milli iqtisadiyyatların və ixracın şaxələndirilməsinə, malların sərbəst hərəkətinin təşkilinə nail olacaq. Belə ki, sənədə milli iqtisadiyyatların və ixracın şaxələndirilməsi üzrə səylərin artırılması, malların sərbəst hərəkətinin təşkili mexanizmlərinin yaradılması istiqamətində zəruri tədbirlərin görülməsi, Cənub Qaz Dəhlizinin səmərəli şəkildə istifadə olunmasına və daha da inkişaf etdirilməsinə yönəldilmiş

səylərin əlaqələndirilmiş şəkildə davam etdirilməsi, intellektual nəqliyyat sistemləri texnologiyalarından istifadə etməklə beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin Azərbaycan-Türkiyə hissələrində tranzit-nəqliyyat potensialının daha da inkişafı, regionda nəqliyyat-kommunikasiya əlaqələrinin bərpası, beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafının təşviqi kimi aktual məsələlər də yer alır. Bu baxımdan sənəddə toxunulan əsas məsələlərdən biri də Zəngəzur dəhlizi ilə bağlıdır. Tərəflər Azərbaycan və Türkiyəni birləşdirən Azərbaycan Respublikasının qərb rayonları ilə Azərbaycan Respublikasının Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında dəhlizin (Zəngəzur dəhlizi) açılmasının və həmin dəhlizin davamı kimi Naxçıvan-Qars dəmir yolunun tikintisinin iki ölkə arasında nəqliyyat-kommunikasiya əlaqələrinin intensivləşməsinə mühüm töhfə verəcəyini qeyd edirlər.

Zəngəzur dəhlizi bütün türk dünyasını birləşdirən bir körpü olacaq. Bu məsələnin Şuşa bəyannaməsində qeyd olunması göstərir ki, Azərbaycan və Türkiyə bölgənin yeni reallığına uyğun olaraq ən qısa müddətdə Zəngəzur dəhlizini reallaşdıracaqlar. Tarixi gerçəklik olan Zəngəzur dəhlizinin açılışı sözsüz ki, yüz ildən çoxdur, bölgədə ermənilərin apardığı antitürk təbliğatına mühüm zərbədir. Burada xüsusi qeyd edilməlidir ki, ermənilər xristian ölkələrindəki lobbı qrupları vasitəsilə uzun müddət idi ki, Qafqazda xristian-vassal dövlətin qurulmasının vacibliyini vurğulayıb, Turan bəhanəsini gətirərək öz geosiyasi çəkirlərini artırmağa cəhd edirdilər. Lakin 2020-ci ilin payızında Qarabağda müharibənin Azərbaycanın qalibiyyəti ilə nəticələnməsi, Zəngəzur vasitəsilə yeni nəqliyyat dəhlizinin açılması Ermənistan Respublikasının bu vaxta qədər davam edən geosiyasi çəkisinə mühüm zərbə olacaq və bir sıra dövlətlərin baxış bucaqlarında ermənilərin indiyə qədər olan "əhəmiyyəti" xeyli azalacaq.

Unutmayaq ki, bir müddət əvvəl həm də, Azərbaycan və Türkiyə vətəndaşlarının şəxsiyyət vəsiqəsi ilə səyahət etmələri haqqında razılaşma əldə edilib. Deməli, Şuşa Bəyannaməsi ilə iki ölkə arasında turizm, ticarət əlaqələrində yeni səhifənin açılmasına şahidlik edə bilərik. Bu, həm də bundan sonra iki dövlət arasında sərhədin formal xarakter daşdığına göstəricisidir.

İLHAM ƏLİYEV: «ƏCDADLARIMIZA SADIQLIYIMIZI NÜMAYİŞ ETDİRİRİK VƏ GƏLƏCƏK NƏSİLLƏRƏ YOL GÖSTƏRİRİK»

Şuşa Bəyannaməsi haqqında danışarkən xüsusi vurğulayacağımız istiqamət siyahısında hazırda aktual xarakter daşıyan informasiya siyasəti və lobbicilik məsələlərini qeyd etmək olar. Belə ki, tərəflərin beynəlxalq arenada daha effektiv fəaliyyəti üçün media platforması və diaspor sahəsində birgə addımlarına ehtiyac var. Bəyannamədə Azərbaycan-Türkiyə Media Platformasının imkanları çərçivəsində iki ölkənin aidyyəti qurumları arasında informasiya, kommunikasiya və ictimai diplomatiya sahəsində əməkdaşlığın daha da gücləndirilməsi və Azərbaycan və türk diasporları arasında əməkdaşlığın daha sıx inkişaf etdirilməsi, ümumi problemlər qarşısında birlikdə addımların atılması və ardıcıl həmrəylik göstərilməsi kimi müddəaların yer alması da deyilənlərin bariz nümunəsidir. Sənəddə vurğulanı ki, Ermənistanın Türkiyəyə qarşı əsassız iddialarının, tarixin saxtalaşdırılması və tarixi faktların təhrif olunmaqla siyasiləşdirilməsi cəhdlərinin regionda sülhü və sabitliyi təhdid etməsi nəzərə alınmaqla, 1915-ci il hadisələri ilə bağlı arxivlərin açılması və bu mövzuda tarixçilər tərəfindən araşdırmaların aparılmasına yönəlmis səylərin qətiyyətli dəstəklənməsi vacibdir.

isə bu müttəfiqliyi daha da möhkəmləndirdi və ona yeni siyasi məzmun verdi. Bu tarixi sənəd iki qardaş ölkənin ümumi maraqlarının qorunmasında imkanların birləşdirilməsinin, eləcə də ortaq maraq kəsb edən regional və beynəlxalq strateji məsələlərdə fəaliyyətlərin qarşılıqlı şəkildə əlaqələndirilməsinin məntiqi nəticəsi olaraq ölkələrimizin regional və beynəlxalq rolunu, çəkisini daha da artıracaq. Prezident İlham Əliyev müttəfiqlik Bəyannaməsinin imzalanmasını əcdadlarımıza sadiqliyimizin nümayişi və gələcək nəsillərə yol göstərilməsi kimi dəyərləndirib: «İmzalanmış Bəyannamə tarixə əsaslanır. Bəyannamədə xalqlarımızın böyük liderləri, öndərləri Mustafa Kamal Atatürkün və Heydər Əliyevin kəlamları öz əksini tapıb. XX əsrin əvvəllərində Mustafa Kamal Atatürk demişdir: "Azərbaycanın sevinci sevincimiz, kədəri kədərimizdir". XX əsrin sonlarında Heydər Əliyev demişdir: "Türkiyə və Azərbaycan bir millət, iki dövlətdir". Bu tarixi sözlər, kəlamlar bizim fəaliyyətimiz üçün əsas amildir. Biz bu vəsiyyətə sadiq və XXI əsrdə azad edilmiş Şuşada Müttəfiqlik Bəyannaməsinin imzalayarkən əcdadlarımıza sadiqliyimizi nümayiş etdiririk və gələcək nəsillərə yol göstəririk». Prezident İlham Əliyev və Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan tərəfindən imzalanmış Şuşa Bəyannaməsi bütün dünyanın barışmalı olduğu tarixi gerçəklikdir. Hər iki ölkənin ümumi maraqlarının qorunmasında imkanların birləşdirilməsinə, eləcə də müştərk maraq kəsb edən regional və beynəlxalq strateji məsələlərdə fəaliyyətlərinin qarşılıqlı şəkildə əlaqələndirilməsinə istiqamətlənən saziş Bakı və Ankaranın başçılığı altında yeni regional geosiyasi konfiqurasiyanın qurulmasının başlanğıcıdır. Bu, regionda 200 ilə yaxın davam edən geosiyasi konfiqurasiyaların dağıdılması və bundan sonra Azərbaycan-Türkiyə

tandeminin rəhbərliyi altında davam edəcək yeni regional düzənin başlanğıcı deməkdir. Bəyannamə Azərbaycanla Türkiyə arasında münasibətlərin bundan sonrakı yeni strateji məzmununu müəyyən edir, əlaqələrin ən yüksək səviyyəyə qaldırmaqla, keyfiyyətə yeni mərhələyə qədəm qoymasına yol açır. Əminliklə demək olar ki, Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri bundan sonra daha sürətlə inkişaf edəcək, xalqlarımıza və dövlətlərimizə yeni böyük uğurlar gətirəcəkdir. Bu Bəyannamə həm də Azərbaycanın və Türkiyənin düşmənlərinə tutarlı mesajdır. Bu Bəyannamə Azərbaycan və Türkiyə dövlətləri arasında bütün sahələrdə inteqrasiyanın nümunəsidir. Ən əsası, bu Bəyannamə region üçün yeni tarixi gerçəklik deməkdir.

ŞUŞA BƏYANNAMƏSİ QARS MÜQAVİLƏSİNDƏN SONRA ƏN BÖYÜK TARİXİ RAZILAŞMADIR

Birgə müttəfiqlik haqqında Şuşa Bəyannaməsi Qars müqaviləsindən sonra iki ölkə arasında münasibətlərin yeni

1-7 iyul 2021-ci il

mərhələdə inkişafını əks etdirən ən böyük tarixi razılaşmadır. Bu baxımdan Bəyannamənin Azərbaycan xalqının Qurtuluş günü ilə yanaşı Qarabağ və Zəngəzur üçün çox vacib sayılan Qars müqaviləsinin 100-cü ildönümünə təsadüf etməsinin xüsusi rəmzi mənası var. Biz tarixin təkrarlanmasının və oxşar hadisələrin yenidən baş verməsinin şahidiyik. İndi də bölgə uğrunda ABŞ, Rusiya, Britaniya, Fransa, İran kimi dövlətlərin açıq mübarizəsi müşahidə olunmaqdadır. Lakin bu dəfə fərq ondan ibarətdir ki, hadisələr Azərbaycanın xeyrinə və maraqlarına uyğun cərəyan edir. Təsadüfi deyil ki, Şuşada Türkiyə lideri ilə Bəyannamə imzalayanərkən Azərbaycanın dövlət başçısı hər kəsin yadına Qars müqaviləsini saldı. O qeyd etdi: *“Tarixi Qars müqaviləsi düz yüz il əvvəl imzalanıb. Bu da böyük rəmzi mənə daşıyır. Yüz ildən sonra azad edilmiş Şuşa şəhərində müttəfiqlik haqqında imzalanmış birgə bəyannamə bizim gələcək işbirliyimizin istiqamətini göstərir. Bəyannamədə bir çox önəmli məsələlər öz əksini tapır. Beynəlxalq müstəvidə birgə əməkdaşlıq, fəaliyyətimiz, siyasi əlaqələr, iqtisadi-ticarət əlaqələri, mədəniyyət, təhsil, idman, gənclər siyasəti, demək olar ki, bütün sahələr əhatə olunur. Cənub Qaz Dəhlizinin Türkiyə, Azərbaycan, dünya üçün önəmi göstərilir. Hər bir məsələ çox böyük önəm daşıyır”*.

Təbii ki, Prezident İlham Əliyevin Qars müqaviləsinə və 100 il bundan əvvəl baş verənlərə istinad etməsi təsadüfi deyil. Çünki 100 il bundan əvvəl baş tutan proseslərə oxşar hallar indi də təkrarlanmaqdadır. Sadəcə bir fərq ilə. Əgər o zaman hadisələrin nəticəsi Ermənistanın və onun havadarlarının xeyrinə başa çatmışdysa, bu gün Cənubi Qafqazda yaranmış yeni reallıq Azərbaycan dövlətinin və xalqının birbaşa qalibiyyəti deməkdir. Ölkəmizin başçısının apardığı uzaqgörən siyasət nəticəsində xalqımız düz 100 il sonra tarixi ədaləti bərpa etdi. Bu baxımdan Şuşa Bəyannaməsi ilə tarixi Qars müqaviləsi artıq yeni bir mərhələyə və regionun sabitliyinin beynəlxalq hüquqi təminatına çevrildi.

Qədim Azərbaycan torpağı Naxçıvan davamlı şəkildə ermənilərin hədəfi olub. Yalnız Türkiyə ilə sovet Rusiyası arasında imzalanan Qars müqaviləsi hələ 100 il əvvəldən ermənilərin bütün iddialarının qarşısını alıb. Bu müqavilə Rusiyanın hələ dünya birliyi qarşısında super gücə çevrilməsi müəmmalı göründüyü bir tarixi şəraitdə bağlanmış və tarixin diktəsi idi. Müqavilənin bağlanması nəticəsində Naxçıvan Türkiyənin dəstəyi ilə Azərbaycanın tərkibində Muxtar Respublika statusu qazana bildi. Bu muxtariyyətin qorunmasında Qars müqaviləsinin təminat rolu oynaması artıq tarixdə öz təsdiqini tapmış gerçəklikdir.

Xatırladım ki, ulu öndər Heydər Əliyev Naxçıvanın ərazi bütövlüyünün və muxtariyyət statusunun qorunub saxlanılmasında Qars müqaviləsinin əhəmiyyətini daim yüksək qiymətləndirib. Ümummilli lider *“Naxçıvan Azərbaycanın əsas torpağından ayrı düşdüyünə görə Naxçıvanın bütövlüyünü, təhlükəsizliyini, dövlətçiliyini, muxtariyyətini gələcəkdə də təmin etmək üçün Qars müqaviləsi bizim üçün çox böyük, əvəzi olmayan sənəddir”*, - deyib.

Ermənilər hər zaman Qars müqaviləsinə qarşı çıxıblar. Hətta İkinci Dünya müharibəsi başa çatdıqdan sonra SSRİ ilə Türkiyə arasında bu məsələ ilə bağlı yaranmış siyasi gərginlik zamanı da canfəşanlıq edən ermənilər idi. Lakin o zaman Türkiyə öz milli maraqlarını layiqincə təmin etdi və SSRİ Türkiyəyə qarşı ərazi iddialarından əl çəkəli oldu. 100 il sonra Ali Baş Komandan Prezident İlham Əliyev tarixi Şuşa Bəyannaməsində Qars müqaviləsinə istinad etməklə Azərbaycanın Qafqazın lider dövləti, regionda sülhün və sabitliyin əsas qaranının isə məhz Türkiyənin olduğunu dünyaya bəyan etdi.

Şuşa Bəyannaməsi artıq Cənubi Qafqaz regionun gələcək taleyini müəyyən edən mükməmməl beynəlxalq hüquqi sənədə çevrilməyə başlayıb. Hazırda

bu sənəd Cənubi Qafqaz dövlətləri və regionda maraqları olan beynəlxalq siyasi iradə mərkəzləri tərəfindən ciddi şəkildə araşdırılır, təhlil olunur, nəticələr çıxarılır. Yəqin ki, hələ uzun müddət Şuşa Bəyannaməsi regional gündəmin əsas mövzusu olaraq qalacaq.

AZƏRBAYCANDAN DÜNYAYA VERİLƏN MESAJLAR

Şuşa Bəyannaməsinin imzalanmasından sonra Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və Türkiyə lideri Rəcəb Tayyib Ərdoğanın açıqlamalarında Cənubi Qafqazın gələcək inkişaf perspektivləri ilə bağlı olduqca önəmli mesajlar yer alır. Hər iki prezident bölgənin sülh və əmin-amanlıq içərisində inkişaf mərhələsi keçirməsi üçün istənilən fədakarlığa, qətiyyətli addımlar atmağa hazır olduqlarını qətiyyəən gizlətmirlər.

Bəyannamənin imzalanması üçün Şuşa

kəsi həqiqətləri görməyə, Azərbaycan xalqının Zəfərini qəbul etməyə və gələcəyə baxmağa dəvət etdilər. Eyni zamanda, Şuşadan verilən mesajlar bütün bölgə dövlətlərinə ünvanlanmışdı. Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan regionda sülhün əbədi olması üçün altı dövlətin əməkdaşlığını xüsusilə vurğuladı: *“Türkiyə olaraq biz də coğrafi qonşuluq əlaqələrimizi daha dərin əməkdaşlıqlara yönəltmək istəyirik. Ermənistanın ona xoş niyyətlə uzadılan həmrəylik əlini tutmasını, ortaqlar gələcəyi birlikdə formalaşdırmaq firsətindən yaxşı istifadə etməsini arzu edirik. Altılı platforma dedik. Bu altılı platformada bildiyiniz kimi, Rusiya, Türkiyə, Azərbaycan, Ermənistan, Gürcüstan və İran var. Bu altılı platforma ilə birlikdə artıq istəyirik ki, bölgə rahatlıqla, sülh içində yaşayan bir bölgə olsun. Bu addımı atmaq üçün biz qardaşımızla birlikdə hər cür*

Ermənistan üçün bu yolun alternativini səfələt və zülmətdir. Digər tərəfdən, Rusiya və Gürcüstan arasında da kifayət qədər ciddi problemlər mövcuddur. Rəsmi Tiflis Rusiyanın təmsil olunduğu hər hansı geopolitik platformada iştiraka ehtiyatlı yanaşır, hələlik yalnız ikitərəfli münasibətlərə üstünlük verir. Səbəb kimi isə Rusiyanın Gürcüstanın ərazi bütövlüyünə hörmətlə yanaşmadığını göstərir. Ancaq Türkiyə prezidentinin təklif etdiyi regional əməkdaşlıq platforması olduqca cəlbədicə inkişaf perspektivləri vəd edir. Bütün iştirakçı dövlətlərə nəqliyyat-kommunikasiya, eləcə də iqtisadi-ticarə sahədə dayanıqlı maliyyə gəlirləri ilə bağlı geniş perspektivlər açıq. Ona görə də bu cəlbədicə maliyyə-iqtisadi perspektivlər platformada iştirak nəzərdə tutulan dövlətləri yaxın gələcəkdə qarşılıqlı güzəştlərə də sövq edə bilər.

şəhərinin seçilməsi ilk növbədə verilən əşkar mesajdır ki, Ermenistanın vıran qoyduğu Qarabağ işğaldan azad edilməklə, mədəni tədbirlərə ev sahibliyi etməklə yanaşı, eləcə də diplomatik sazişlərin imzalandığı bir məkana çevrilməkdədir. Rəcəb Tayyib Ərdoğan isə Azərbaycana gəlməzdən əvvəl NATO-nun zirvə görüşündə iştirak etmiş, ABŞ Prezidenti C.Bayden, Fransa Prezidenti E.Makron, Böyük Britaniyanın Baş naziri Boris Conson, Almanıyanın Kansleri Angela Merkel ilə görüşmüşdü. Brüsseldə NATO sammitindən sonra keçirilən mətbuat konfransında Qarabağda gec də olsa, ədalətin bərpəar edildiyini deyan Türkiyə prezidenti bu məsələdə NATO tərəfindən də güclü dəstək verilməsini zəruri hesab etdi: *“Qarabağda 30 illik bir gecikmə ilə də olsa, ədalət öz yerini tapdı və bölgədə ümidlər yeridən baş qaldırdı. Savaşın yerini barışın, gərginliyin yerini əmin-amanlığın, qeyri-sabitliyin yerini daimi bir sülhün əla biləcəyi dövrün qapıları aralandı. Ölkəmizin sərhədləri kənarında dəstəklədiyimiz bu əməliyyatlara ittifaq tərəfindən də güclü dəstək verilməsini zəruri hesab edirik”*.

Bu mühüm toplantının və görüşlərin ardından Ərdoğanın Azərbaycana səfəri və Şuşa bəyannaməsinin imzalanması ilə Türkiyə bir daha bütün dünyaya göstərdi ki, Azərbaycanın haqq işini hər zaman müdafiə edəcək. İkinci Qarabağ müharibəsində Azərbaycan qələbəsi Cənubi Qafqaz bölgəsində yeni reallıq yaradıb. Bu gün Azərbaycanla Türkiyənin birgə səyləri ilə bölgənin geosiyasi mənzərəsini dəyişən layihələr planlı şəkildə və əzmlə həyata keçiriləcək. Şuşa Bəyannaməsində də bu məsələlər öz əksini tapıb. Yeni reallıq regionun bütün dövlətlərinin inkişafına və rifahına xidmət edir. 44 günlük Vətən müharibəsində işğal siyasətin son qoyulan Ermənistanın da bu reallıqla barışmaqdan başqa yolu yoxdur. Çünki Ermənistan üçün bu yolun alternativini səfələt və zülmətdir. Şuşadan dünyaya mesajlar verən Azərbaycan və Türkiyə prezidentləri də hər

fədakarlığa hazırıq. Cənab Putin eyni qaydada bu cür fədakarlığa hazırdr. Bu istiqamətdə atılacaq addımlarla bölgə bir sülh bölgəsinə çeviriləcək.” Türkiyə Prezidenti Milli Məclisdəki çıxışını əsasən Cənubi Qafqaz ölkələrinin inkişafına əlavə imkanların açılması yollarının izahı üzərində qurmuşdu. Türkiyə lideri yeni beynəlxalq əməkdaşlıq platforması təklif edir. Onun fikrincə, altı ölkəni - Rusiya, Türkiyə, Azərbaycan, İran, Ermənistan və Gürcüstanı birləşdirən yeni platforma ilə artıq bölgədə sabitlik meydana gələcək və mövcud düşmənçiliklər aradan qalxacaq. Yeni platforma bütün bölgənin inkişafına xidmət edəcək. Türkiyə lideri region ölkələrinə inkişafın önündəki əngəllərin aşılması üçün məhz Azərbaycanın dövlət siyasətini örnək göstərir. Heç şübhəsiz ki, Türkiyə prezidenti tamamilə haqlıdır. Çünki Azərbaycanın dövlət siyasəti regionda qarşılıqlı etimad və geopolitik ortaq maraqların təmin olunması üzərində qurulub. Türkiyə liderinin təklif etdiyi əməkdaşlıq platforması da məhz bu baxımdan böyük maraq doğurur. Çünki Cənubi Qafqazı sülhə və inkişafa götürə biləcək həmin platformanın reallaşdırılması üçün Azərbaycanın regional dövlət siyasətinin örnək alınması vacib şərtlərdən biri kimi görünür. Amma bir məsələ var ki, Ermənistan hələ ki Azərbaycana və Türkiyəyə qarşı qatı düşmənçilik siyasəti yürüdür. Regionda sülhə və inkişaf perspektivlərinə ciddi əngəl törədir. Və yalnız öz şərtlərini ön plana çıxartmağa çalışan rəsmi İrəvan hələlik bu siyasətdən imtina etməyə də həvəsli görünür. Ona görə də ilk növbədə rəsmi Yerevanın öz regional düşmənçilik prinsiplərindən imtina etməsi, qonşu ölkələrlə nəqliyyat və kommunikasiya xətlərinin açılmasına imkan verən geopolitik şərtləri qəbul etməsi vacibdir. Əks halda, qonşuları ilə düşmənçilik edən, ərazi iddiaları irəli sürən bir dövlətlə regional əməkdaşlığın baş tuta biləcəyi qətiyyəən real deyil. 44 günlük Vətən müharibəsində işğal siyasətin son qoyulan Ermənistanın da bu reallıqla barışmaqdan başqa yolu yoxdur. Çünki

Bütün bunlar onu göstərir ki, Azərbaycan və Türkiyə prezidentləri əslində, Cənubi Qafqaz dövlətləri və regionərafı ölkələri normal münasibətlərə cəlb edə biləcək yeni “yol xəritəsi” üzrə inkişaf ssenarisi təklif edirlər. Platformaya daxil ola biləcək dövlətlərin tezliklə bu avantqard “yol xəritəsi”nə müsbət reaksiya verəcəkləri də qətiyyəən istisna deyil. Çünki tərəddüd edən və ya regional inkişaf perspektivlərini vaxtında dəyərləndirə bilməyən ölkələr bu prosesdən kənarda qala bilər. Bu baxımdan, regionda maraqları olan dövlətlərin Azərbaycan və Türkiyə prezidentlərinin mesajlarındakı tezisləri gələcək tərəfdaşlıq imkanları üçün istifadə etməyə çalışacaqları istisna deyil. Davamlı sülhə gedən yol bölgədəki bütün xalqların, dövlətlərin qarşılıqlı etimad və əməkdaşlığından keçir. Həmin mühitin yaradılması üçün ən gözəl əsaslar Azərbaycanın tarixi, ədəniyyəti və dövlət siyasətidir. Türkiyənin və Azərbaycanın mövqeləri aydındır. Bu iki qardaş dövlət bölgədə sabitliyin və təhlükəsizliyin tərəfdarı kimi çıxış edirlər. Rusiyanın da mövqeyi aydındır. Ötən il imzalanmış üçtərəfli bəyanat da göstərir ki, Rusiya regionda əlaqələrin bərpasında maraqlıdır. Gürcüstan dövlətinin də mövqeyi aydındır. Xüsusilə qeyd edilməlidir ki, rəsmi Tbilisi minə xəritələrinin Ermənistanı alıb Azərbaycana verilməsində etdiyi vasitəçiliklə xoş niyyətini ortaya qoydu. İran dövləti də rəsmi səviyyədə Cənubi Qafqazda baş verən proseslərə, Azərbaycanın öz ərazi bütövlüyünü bərpa etməsinə ehtiramla yanaşib. Ümidvarıq ki, İranın yeni seçilmiş prezidenti də bu siyasəti davam etdirəcək. Bir məsələni də xüsusi vurğulamalıyıq ki, Azərbaycan xalqı tarixən Qarabağ probleminin yaranmasında Rusiyanın da rolunun olduğunu düşünür. Belə bir düşüncəyə haqq qazandırmamaq mümkün deyil. Çünki məhz çar Rusiyası dövründən baş verənlər, ermənilərin məqsədyönlü şəkildə bölgəyə köçürülməsi, yerli azərbaycanlı əhaliyə qarşı ayrı-seçkilik, sonrakı dövrdə Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin

yaradılması zaman-zaman burada erməni iddialarının baş qaldırmasına gətirib çıxarıb. Bu baxımdan Azərbaycan xalqı haqlıdır. Bu gün isə Azərbaycan yürütdüyü siyasətlə Rusiyanın da iştirakı ilə bölgənin sabitliyini təmin edir. Bu baxımdan Şuşa müqaviləsi həm də yaxın qonşumuz olan Rusiya ilə əməkdaşlıq çərçivəsində bütün regionun inkişafına xidmət edəcək. Ən mühüm məsələlərdən biri də odur ki, artıq Rusiyanın siyasi dairələri də əmindirlər ki, Azərbaycan Cənubi Qafqazda Rusiyanın əsas tərəfdaşı olan dövlətdir.

Rusiya həm də Azərbaycanı Cənubi Qafqazın lider dövləti olaraq qəbul edir. Bu liderlik isə təbii ki, sərhədlərlə kifayətlənmir. Bu liderlik Azərbaycanın bütövlükdə regionda həyata keçirdiyi layihələrlə, Qarabağ zəfəri ilə bölgəyə gətirdiyi yeni reallıqlarla müəyyən olunur. Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Şuşa səfərinin ardından Milli Məclisdə etdiyi çıxış isə şahidi olduğumuz böyük siyasi-tarixi prosesin məntiqi davamı oldu. Bir gün öncə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə və nümayəndə heyətləri ilə birgə Şuşada olduqlarını deyən Türkiyə Prezidenti Ərdoğan bu qədim Azərbaycan şəhərində, azad Qarabağ torpağında Azərbaycan bayrağının qürurla dalğalandığını görməkdən bəxtiyarlıq duyğuları yaşadıklarını diqqətə çatdırdı. Zaman keçdikcə Qarabağ zəfərinin Azərbaycana, Qafqaza və dünyaya gətirəcəyi faydaların daha yaxşı anlaşılacağına əminlik ifadə edən Prezident Ərdoğan bu qələbənin quruculuğun, ədalətin, sülhün Zəfəri olduğunu vurğuladı. Türkiyə prezidentinin Milli Məclisdə çıxışı da bir daha göstərdi ki, Türkiyə ilə Azərbaycanın dostluğu və qardaşlığı əbədi və sarsılmazdır. Türkiyə dövlətinin başçısı öz çıxışında bir sıra mesajlar verdi. Ən önəmli mesajlardan biri də bu idi ki, Türkiyə bu gün də bütün imkanları ilə Azərbaycanın yanındadır və bütün dünya bilsin ki, sabah da onun yanında olacaqdır.

TÜRK DÜNYASININ SİYASİ VƏ İQTİSADİ GÜCÜ ARTIR

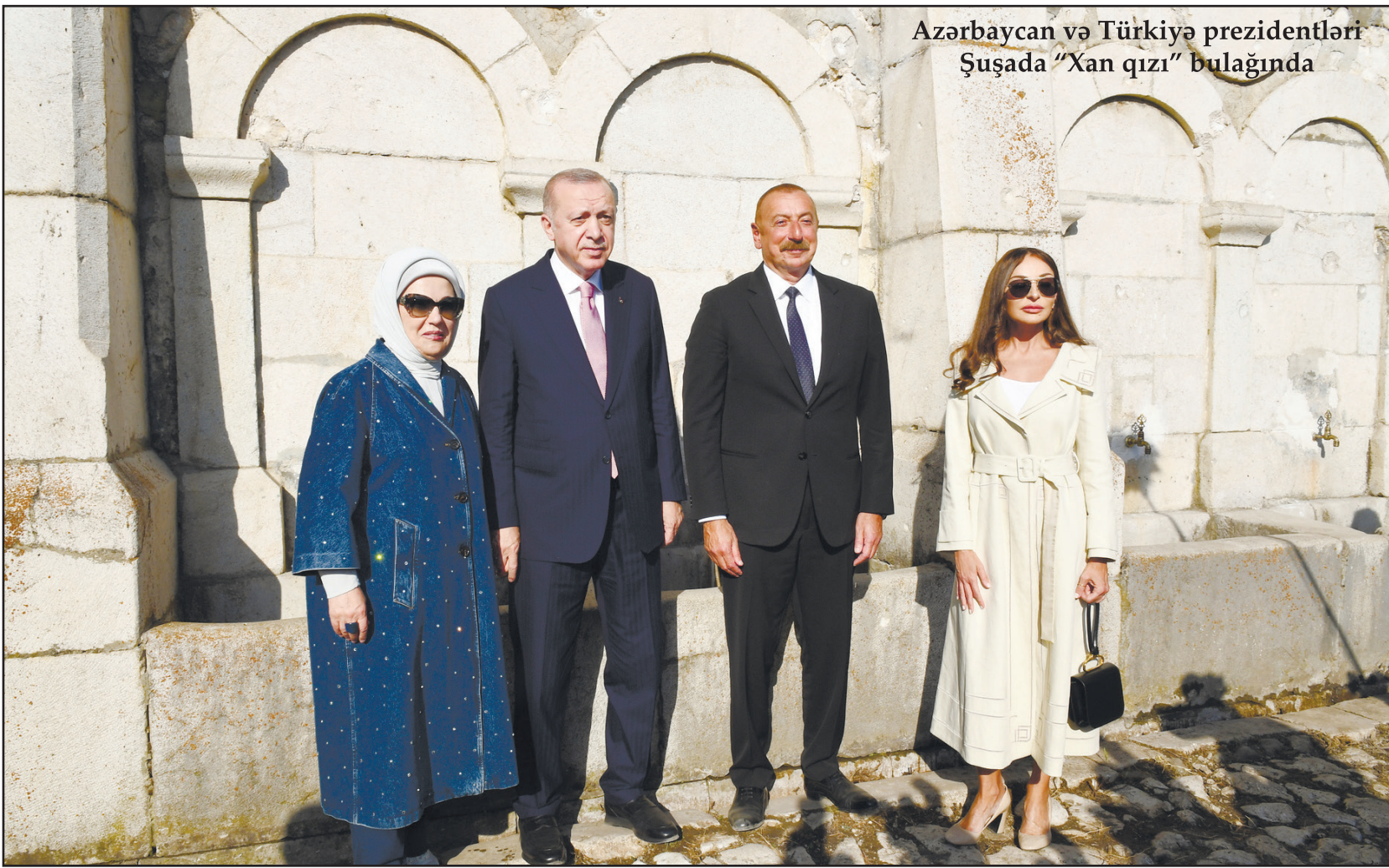
İkinci Qarabağ müharibəsinin nəticəsi, bölgədə yaranan yeni reallıqlar, Şuşa Bəyannaməsinin imzalanması bütün məziyyətləri ilə yanaşı, türk dünyasının regional proseslərin önünə çıxarır, global miqyasda çəkisini artırır. Türkiyə dövlətinin bölgədə yürütdüyü siyasətin uğurlu nəticələri göz önündədir. Xüsusilə vurğulamalıyıq ki, son onilliklərdə rəsmi Ankaranın regiondakı siyasi və hərbi çəkimi əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlib. Daxildə terrorçuluqla və separatçılıqla mübarizədə böyük nailiyyətlər əldə edən, xaricdən idarə olunan dini-siyasi qrupların fəaliyyətinin qarşısını alan Türkiyə hakimiyyəti son illərdə dövlət sərhədlərinin kənarından yaranmış təhdidləri də qətiyyətlə aradan qaldırıb. Başqa bir mühüm məsələ isə Türkiyənin istənilən məsələdə tamamilə müstəqil siyasət yürütməsidir. Aydındır ki, əvvəlki dövrlərdə Türkiyənin xarici siyasəti üçün başqa bir mühit mövcud idi. Amma indi Türkiyə tamamilə müstəqil siyasət yürüdərək, regionda özünün siyasi-hərbi maraqlarını qətiyyətlə təmin edir.

Təbii ki, Türkiyənin bu uğurları Qərbin bəlli siyasi dairələrini dərin narahat edir. Bunun nəticəsidir ki, Liviya və Suriya məsələlərində, Aralıq dənizində aparılan kəşfiyyat işlərində Ankaraya qarşı ABŞ, Fransa və digər siyasi mərkəzlər tərəfindən ciddi təsirlərin şahidi olduq. Amma sonunda gördülər ki, Türkiyəni öz yolundan döndərmək mümkün deyil.

O cümlədən, Qarabağ məsələsində qardaş dövlət təzyiqlərə məruz qaldı. Lakin Prezident Ərdoğan və Türkiyənin hərbi-siyasi şəxsləri Azərbaycanı sonacan dəstəkləyəcəklərini bəyan etdilər və öz sözlərini əməlləri ilə sübuta yetirdilər. Və bu Qələbə Azərbaycan və Türkiyənin təmsalında bütün türk dünyasını beynəlxalq proseslərdə önə çıxardı.

Eyni zamanda, ötən il imzalanan üçtərəfli bəyanat və Şuşa Bəyannamə-

Azərbaycan və Türkiyə prezidentləri
Şuşada "Xan qızı" bulağında

si Qarabağdakı qələbənin təmsalında türk dünyasının böyük zəfəridir. Bütün dünya regionda yeni reallıqlara şahidlik edir ki, bu da türk dünyasının adına yazılan uğurlardır. Bu uğurlardan biri olan yeni nəqliyyat əlaqələrinin yaranması və bərpası ilə Zəngəzur bölgəsi bütün türk dünyasını birləşdirən körpüyə çevriləcək. Bunu Prezident İlham Əliyev hələ 12 il əvvəl Azərbaycanın milli marağı kimi müəyyən etmişdi. 2009-cu il oktyabrın 3-də Naxçıvanda Türkdillil ölkələrin dövlət başçılarından IX Zirvə görüşündə Prezident İlham Əliyev bununla bağlı demişdi: "Vaxtilə Azərbaycanın tarixi torpağı, əzəli torpağı Zəngəzur bölgəsinin Azərbaycanından ayrılıb Ermənistanla birləşdirilməsi, demək olar ki, böyük türk dünyasını coğrafi baxımdan parçaladı. Yəni, türk dünyasının vahid bir ailə kimi, vahid bir qüvvə kimi fəaliyyəti onilliklər ərzində dayanıqlıdır. Ancaq biz bu gün qəbul edilmiş qərarlarla, atılmış addımlarla bu bağlantı daha da gücləndiririk". 2019-cu il oktyabrın 15-də Bakıda Türkdillil Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının VII Zirvə görüşündə Prezident İlham Əliyev bir daha bu mövzuda danışaraq dedi ki, vaxtilə Zəngəzur bölgəsinin Azərbaycanından ayrılıb Ermənistanla birləşdirilməsi böyük türk dünyasını coğrafi baxımdan parçaladı, ancaq Naxçıvanda qəbul etdiyimiz qərarlarla və birgə işimizlə biz türk dünyasının birliyini daha da gücləndirdik və qardaşlığımızı davam etdiririk.

Azərbaycanın təmsalında Türk dünyasını önə çıxaran başqa bir məqam Prezident İlham Əliyevin Qoşulmama Hərəkatı çərçivəsində həyata keçirdiyi fəaliyyətdir. Bu siyasəti müstəvidə həyata keçirilən diplomatik fəaliyyət Qarabağla bağlı məsələlərin global miqyasda düzgün dəyərləndirilməsinə səbəb olub ki, bununla da yüz illər çoxdur dünya erməniliyinin həyata keçirdiyi anti-azərbaycanlı və anti-türk təbliğatına böyük zərbə vurulub.

AZƏRBAYCANIN MƏDƏNİYYƏT PAYTAXTI ŞUŞADA TARİXİ-MƏDƏNİ İRSİN BƏRPASI VƏ QORUNUB SAXLANMASI İDARƏETMƏ- NİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİNİ ÖN PLANA ÇƏKİR

Azərbaycan artıq aylardır ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərində sürətli quruculuq işlərinə başlayıb. Artıq bəzi infrastruktur layihələrinin icrası başa çatıb, Ağdam şəhərinin təməli qoyulub, Zəngilanda «ağıllı kənd» konsepsiyalarının həyata keçirilməsinə başlanılıb. Qısa müddətdə olduqca əhəmiyyətli işlərin görülməsi həm də Qarabağın əzəli Azərbaycan torpaqları olması barədə dünyaya verilən mesajdır. Bəli, bir çox dövlətlər açıq deməyələr də, hələ işğal dövründə Qarabağın Azərbaycan torpağı olduğunu qəbul edirdilər. Bu gün Qarabağda həyata keçirilən yenidənqurma işlərinin dünyada təqdir olunması isə bir daha təsdiq edir

ki, beynəlxalq ictimaiyyət Azərbaycanın qələbəsini qəbul edir. Təsədüfi deyil ki, bu yaxınlarda Ermənistanın keçmiş prezidenti Levon Ter-Petrosyan da bəyan etdi ki, dünya Qarabağı Azərbaycan torpaqları kimi tanıyır. O cümlədən, Şuşada həyata keçirilən kompleks quruculuq və abadlıq işləri dünyaya verilən mesajdır. Bir qədər əvvəl qeyd etdiyim kimi, Bəyannamənin imzalanması üçün Şuşa şəhərinin seçilməsi ilk növbədə verilən əşkar mesajdır ki, Ermənistanın vıran qoyduğu Qarabağ işğaldan azad edilməklə, mədəni tədbirlərə ev sahibliyi etməklə yanaşı, eləcə də diplomatik sazişlərin imzalandığı bir məkana çevrilməkdədir. Şuşa şəhəri tarixən Azərbaycanın tarixi-mədəni, ictimai-siyasi həyatının mühüm mərkəzlərindən biri olmuşdur. 1977-ci ildə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə "Şuşa şəhərinin tarixi hissəsini tarix-memarlıq qoruyğu elan etmək haqqında" qərar qəbul edilmişdir. Həmin qərar nəticəsində Şuşada abidələrin qorunması, görkəmli mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin xatirələrinin əbədiləşdirilməsi istiqamətində əhəmiyyətli addımlar atılmışdır. Azərbaycanla qarşılaşdığı hərbi təcavüz nəticəsində Ermənistan Respublikası 1992-ci il mayın 8-də Şuşa şəhərini işğal etmiş və şəhərdə xalqımızın tarixi-mədəni irsinin məhv edilməsi siyasətini həyata keçirmişdir.

Ordumuzun qətiyyətli mübarizəsi ilə tarixi ədalət bərpa edilmiş və 2020-ci il noyabrın 8-də Şuşa şəhəri işğaldan azad olunmuşdur. Şəhərə, onun tarixi-mədəni irsinə və təbiətinə vurulmuş zərərin təxirə salınmadan inventarizasiyası aparılmış, bərpa işlərinə başlanılmışdır. Şəhərdə Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə irihəcmli bərpa və quruculuq işləri görülür, tarixi, mədəni və dini obyektlər bərpa olunur, müasir tələblərə cavab verən yeni şəhərsalma layihələri həyata keçirilir. Dövlət başçısının müntəzəm səfərləri çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlər yerində yoxlanılır və icrası barədə ətraflı məlumat verilir. Məlumdur ki, ermənilər hər il 8 may tarixini xüsusi təntənə ilə qeyd edir və Şuşanı 1992-ci il mayın 8-də işğal etməklə öyünürdülər. Düşmənlərimiz müxtəlif ölkələrdə lobbichilik fəaliyyəti ilə məşğul olaraq, işğala beynəlxalq dəstək qazandırmaq məqsədilə Şuşanın tarixini təhrif edərək, onu "Şuşı" kimi təqdim etməyə cəhd göstərirdilər. Prezident İlham Əliyevin böyük siyasəti hədəfi Şuşanın həqiqətən qədim Azərbaycan torpağı, mədəniyyət mərkəzi olmasının dünya ictimaiyyətinə yenidən çatdırılmasıdır. Sözsüz ki, şəhərin yaxın gələcəkdə başa çatacaq bərpa və quruculuq işlərindən sonra yeniləşən Şuşa qədim Azərbaycan yurdu kimi tarixi şöhrətini bərpa edəcək, dünyanın böyük mədəniyyət, sülh və dostluq şəhərinə çevriləcək. Turizm potensialının gücləndirilməsi ilə şəhərin qonağı olan çoxsaylı xarici turistlər tarixin Azər-

baycan və Qarabağ həqiqətlərini əyani görmək imkanına malik olacaqlar. Aparılan bərpa, quruculuq və abadlıq işlərinin təşkilində operativliyi və səmərəliliyi təmin etmək üçün Şuşa rayonunda dövlət idarəetməsinə xüsusi diqqət yetirilmişdir. Mövcud şəraitə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikası Prezidentinin işğaldan azad olunmuş ərazilərdə ilk xüsusi nümayəndəsi məhz Şuşa rayonuna təyin edilmişdir. «Birinci təyinat məhz Şuşa rayonuna olan təyinatdır. Bu da təbiiyədir. Şuşa Azərbaycan xalqının qəlbində xüsusi yeri malikdir. Şuşa Qarabağın tacıdır, Şuşa təkrarolunmaz şəhərdir. Şuşanın yerləşməsi, təbiəti, havası, iqlimi, tarixi abidələri, dini abidələrimiz, şəhərin memarlıq ansamblı bizim milli sərvətimizdir. Şuşanı biz qoruyacağıq,

də tutulan şəhərlərdə ölkə və region səviyyəsində mühüm tarixi keçmişin olması, bəşər mədəniyyətində elm, incəsənət, ədəbiyyat sahəsindəki töhfələri, fərdi və kollektiv şəkildə mədəni tədbirlər təşkil edən mədəniyyət qurumlarına malik olması və digər zəruri amillər vacibdir. Qeyd etdiyim kimi, bu gün Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi və xüsusi diqqəti ilə şəhərin tarixi-mədəni memarlıq abidələri yüksək keyfiyyətlə bərpa edilir, bərpa işlərinə Heydər Əliyev Fondu və onun rəhbəri, ölkəmizin Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın böyük töhfələri də qeyd edilməlidir. Şuşa şəhərinin Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan edilməsi isə bu şəhərin nəinki ölkəmizin və regionun, həm də dünyanın ən gözəl şəhərlərindən birinə çevrilməsi ilə bağlı dövlət başçısının qarşıya qoyduğu hədəfin əldə edilməsi yolunda ilk addım oldu. Uzunillik fasilədən sonra təşkil edilmiş "Xarı bülbül" musiqi festivalı, "Vaqif poeziya günləri" və digər tədbirlər Şuşanı həm də dünyanın əhəmiyyətli mədəniyyət mərkəzlərindən birinə çevirəcək.

Böyük fəxr hissi ilə qeyd edirik ki, ulu öndər Heydər Əliyevin "Şuşasız Qarabağ, Qarabağsız isə ümumiyyətlə Azərbaycan yoxdur" kəlamını "Əziz Şuşa, biz səni dirçəldəcəyik!" sözləri ilə doğruldan, şəhərin əvvəlki görkəminə qaytarılacağını bildirən Prezident İlham Əliyevin göstərişləri əsasında görülən işlər milli ruha, mənəvi dəyərlərə bağlılıqdır. Bu gün artıq Şuşa azaddır. Ölkə Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə, müzəffər Ordumuzun rəşadəti nəticəsində işğaldan azad edilən bu qədim şəhər yenidən Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı adına qovuşdu. "Mən xoşbəxt adamam ki, ata vəsiyyətini yerinə yetirdim. Şuşanı azad etdik! Bu, böyük Qələbədir! Şəhidlərimizin, Ulu Öndərin ruhu şaddır bu gün! Gözün aydın

qoruyacağıq. Biz Şuşaya qayıtmış və bundan sonra Azərbaycan xalqı Şuşada əbədi yaşayacaqdır», - deyər Prezident İlham Əliyev bildirmişdir. Tarixi-mədəni əhəmiyyəti və Azərbaycan xalqı üçün müstəsna mənəvi dəyərə malik olması Şuşaya xüsusi qayğı və həssaslıqla yanaşılmasını zəruri edir. Bu baxımdan Şuşada dövlət idarəetməsinin və hüquqi tənzimləmənin daha da təkmilləşdirilməsi şəhərdə tarixi-mədəni irsin bərpasına və qorunub saxlanmasına xidmət etməklə yanaşı, onun daim inkişafına şərait yaradacaqdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2021-ci il may ayının 7-də Şuşa şəhərinin Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan edilməsi haqqında Sərəncam imzaladı. Müasir dünyada mədəniyyət paytaxtı nəzər-

olsun, Azərbaycan! Gözünüz aydın olsun, dünya azərbaycanlıları!" sözləri ilə ümummilli lider Heydər Əliyevin Şuşaya verdiyi dəyəri bərpa edən Prezident İlham Əliyevin "dəmir yumruğu"u düşməni əbədi susdurdur.

ŞUŞADA XÜSUSİ QANUNLA HÜQUQİ TƏNZİMLƏMƏ TƏTBİQ OLUNDU

Bu istiqamətdə həyata keçirilən fəaliyyətin institusional əsaslarını möhkəmləndirmək məqsədi ilə Azərbaycan Prezidenti "Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı – Şuşa şəhəri haqqında" qanun layihəsi Milli Məclisə təqdim edildi. Üç oxunuşda müzakirələrdən sonra parlamentin 2021-ci il yaz sessiyasında qanunvericilik tariximizdə çox mühüm bir sənəd - "Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı - Şuşa şəhəri haqqında" Qa-

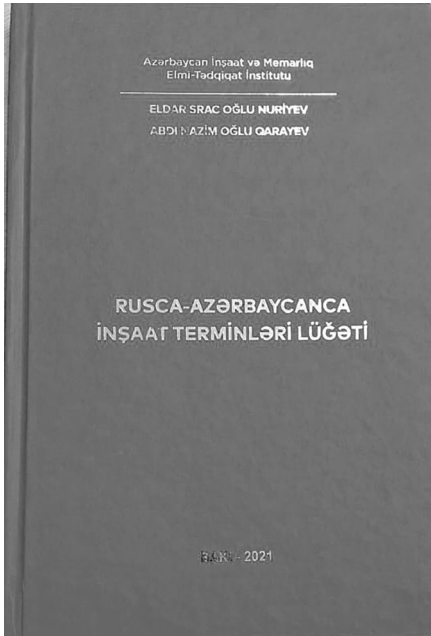
nun qəbul edildi. Dövlət başçısının qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında parlamentə ünvanladığı və geniş müzakirələrdən sonra qəbul olunan bu qanun dövlət-xalq birliyinin təntənəsindən qaynaqlanan fundamental hüquqi sənəddir. Qanun Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan edilmiş Şuşa şəhərinin qorunmasının, bərpasının, öyrənilməsinin, inkişafının və təbliğinin hüquqi və təşkilati əsaslarını müəyyənləşdirir, Şuşa şəhərində dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərini, Şuşa ərazisində və onun mühafizə zonasında hüquqi tənzimləməni, abidələrin bərpası, qorunması, öyrənilməsi, istifadəsi və təbliğini, ətraf mühitin mühafizəsini, Şuşa ərazisində tikinti, memarlıq və şəhərsalma fəaliyyətini, nəqliyyatın təşkilini, mənzil fondunun idarə edilməsini, sahibkarlıq, reklam, turizm və digər fəaliyyətləri, həmçinin Şuşada beynəlxalq səviyyəli tədbirlərin keçirilməsini və digər bir sıra mühüm məsələləri tənzimləyir. Qanunda iqtisadi müdəcəllərin də yer alması şəhərin iqtisadi həyatının canlanmasına, Şuşanın investorlar üçün cəlbedici olmasına, eyni zamanda, Şuşa şəhərinin gələcəkdə innovativ həllər mərkəzi kimi Azərbaycan şəhərlərinə nümunə olmasına imkan yaradacaq. Bu qanunun ideya müəllifi Prezident İlham Əliyevdir və Şuşa şəhərinin qorunması məqsədilə Azərbaycan prezidentinin gələcəyə baxışdır. Yəqin ki, qanunda göstərilən bir sıra məsələləri tənzimləyəcək yeni qanun layihələrinin də qəbuluna ehtiyac olacaq. Bu cür qanunların qəbul edilərək icra olunması sayəsində Şuşa gələcəkdə yalnız bölgənin deyil, ümumiyyətlə, Avropanın ən aparıcı şəhərlərindən və Avropanın mədəniyyət mərkəzlərindən birinə çevriləcək. Şuşanın statusunun xüsusi qanunla müəyyən edilməsi dövlət quruculuğu sahəsində çox mühüm siyasəti hadisədir. On beş maddədən ibarət Qanuna

Ziyad SƏMƏDZADƏ,
AMEA-nın həqiqi üzvü,
Milli Məclisin deputatı

1-7 iyul 2021-ci il

AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ İNŞAAT TERMINLƏRİ LÜĞƏTİ

Azərbaycan dilinin lüğət tərkibinin zənginləşməsində müxtəlif sahə terminlərinin xüsusi rolu vardır. Digər terminoloji sistemlər kimi inşaatla bağlı leksika da ümumxalq ədəbi dilinin tərkib hissəsi kimi inkişaf edir. İnşaatla bağlı terminoloji leksikanın inkişafı isə ictimai-siyasi həyatın dəyişməsi və elmi-texniki tərəqqi ilə bağlıdır. Bu inkişaf isə həmin sahə ilə bağlı terminoloji lüğətlərdə öz əksini tapır. Bu, nəzərə alınaraq AZİMETI-nin direktoru, texnika elmləri namizədi Eldar Srac oğlu Nuriyevin "Rusca-azərbaycanca inşaat terminləri lüğəti" (Bakı, 2021) nəşr olunmuşdur. Lüğətdə müasir dövrün tələbləri nəzərə alınaraq, inşaat terminləri toplanmış və onların Azərbaycan dilində qarşılıqları müəyyənəşdirilmişdir. Azərbaycan dili qədim və zəngin dillərdən biridir. Elmi-texniki tərəqqi ilə bağlı olaraq Azərbaycan dili durmadan inkişaf edir, zənginləşir. Respublikada dil siyasətinin birmənalı şəkildə formalaşması və dünya azərbaycanlılarının ünsiyyət vasitəsinə çevrilərək, milli həmrəyliyin göstəricisi kimi beynəlxalq aləmdə rol və nüfuzunun yüksəlməsi Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Müstəqil Azərbaycanın 1995-ci ildə ümumxalq səsvermə yolu ilə qəbul olunmuş Konstitusiyasında Azərbaycan dilinin Azərbaycan Respublikasının dövlət dili kimi təsbiti, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Dövlət dilinin təbiiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 2001-ci ilin 18 iyun tarixli 506 sayılı və "Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili gününün təsis edilməsi haqqında" 2001-ci il 19 avqust tarixli 552 sayılı fərmanları, eləcə də "Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu və dil siyasəti sahəsində normativ hüququ aktlar, həmçinin digər

fərmanlar Azərbaycan dilinin qorunmasının hüquqi əsaslarını və icra mexanizmini müəyyən edir. Bu baxımdan İlham Əliyev tərəfindən imzalanan "Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramı" haqqında sərəncamın təbiiqi edilməsi dilimizin inkişafı və tərəqqisi yolunda mühüm mərhələ kimi diqqəti cəlb edir. Ölkəmizdə aparılan uğurlu islahatlar, quruculuq işləri, yüksək iqtisadi artım, milli inkişaf konsepsiyasının davamlı həyata keçirilməsi Azərbaycan dilinin inkişaf səviyyəsinin yüksəlməsinə şərtləndirmişdir. İnkişafla bağlı mütəxəssislər və elmi-tədqiqatla məşğul olan tədqiqatçıların araşdırmaları dil bazasının genişlənməsinə, yeni terminlərin, anlayışların yaranmasına səbəb olur. Müasir dövrdə elmi tədqiqatların müxtəlif aspektlərdən aparılması, ayrı-ayrı elmlər arasında qarşılıqlı əlaqələrin və qarşılıqlı təsirlərin güclənməsi tendensiyası güclənir və müxtəlif elm sahələri ilə bağlı tədqiqatlar sferası genişlənir. Elmlərin diferensiasiyası və inteqrasiyası, yeni elmi istiqamətlərin yaranması və inkişafı terminlərin işlənmə xüsusiyyətlərinin dərinədən öyrənilməsi tələbatını artırmış, terminologiya sahəsində yeni lüğətlərin tərtib edilməsinə xüsusi diqqət verilməsinə səbəb olmuşdur. Elmi-texniki tərəqqi yeni terminlərin yaranma prosesini sürətləndirmiş, terminlərin ədəbi dilə və danışıq dilinə geniş nüfuz etməsi bu terminlərin toplanmasını və onların xüsusiyyətlərini aydınlaşdırmağı tələb edir. Bu baxımdan ölkəmizdə tikinti işlərinin sürətlə artması, onların sistem xarakter daşımasına təsir göstərir. Dilin leksik qatının həm ümumi, həm də xüsusi funksiyalı hissəsini təşkil edən qatlar bir-birini tamamlayır və dilin xüsusi funksiya yerinə yetirən hissəsi əsasında formalaşan terminlər

terminoloji sistemin yaranmasına səbəb olur. Xüsusilə, ölkə iqtisadiyyatında aparılan iqtisadi islahatlar inşaat fəaliyyətinin inkişaf xüsusiyyətlərinə və terminoloji bazasına təsirini göstərir, onun fasiləsiz dəyişməsinə tələb edir. İnşaat terminləri şəhərsalma, rabitə və nəqliyyat obyektlərinin, kənd təsərrüfatı və sənaye müəssisələrinin tikintisi, körpülərin qurulması və yollar çəkilməsi ilə birbaşa əlaqədardır. Həmin fəaliyyət sahələrinin inkişafı, dəyişməsi və təkmilləşdirilməsindən asılı olaraq yeni anlayışların yaranması inşaat terminlərinin də zənginləşməsinə təsir edir.

Müasir dövrdə inşaat işləri sahəsində beynəlxalq əməkdaşlıq vüsət almışdır. Bu baxımdan inşaat işlərinin qurulması və qarşılıqlı informasiya mübadiləsi aparılarkən terminlərin yaranmasına yeni prinsipdən yanaşma tələb olunur. Azərbaycan Respublikasında xarici investisiya hesabına icra olunan inşaat işlərinin miqyasının sürətlənməsi, inşaat prosesində dünya standartlarına uyğun avadanlıqlardan və tikinti materiallarından istifadə Azərbaycan dilinə yeni terminlərin daxil olması zərurətini yaradır. Bu terminlərin Azərbaycan dilinə kalka edilməsi, qarşılıqlarının yaradılması və onların ədəbi dil qaydalarına uyğunlaşdırılması həm elm sahəsinin, həm də dilin zənginləşməsinə təkan verir. Uzun illər ərzində inşaat, məmurluq elminin bir çox sahələrinin sistemli şəkildə araşdırılması respublikamızda bu sahədə elmin inkişafına təkan vermişdir. Bu inkişafla bağlı mütəxəssislər və elmi-tədqiqatla məşğul olan tədqiqatçıların araşdırmaları dil bazasının genişlənməsinə, yeni terminlərin, anlayışların yaranmasına səbəb olmuşdur. Hazırda əksər texniki ədəbiyyatların rus dilində olması, layihələrdə texniki terminlərin bu dildə çap edilməsi və aparıcı mütəxəssislərin əksəriyyətinin rus dilində təhsil alması, elmi əsərlərin rus dilində yazılması ilə bağlı olaraq bu sahədə işləyən terminlərin Azərbaycan dilində qarşılıqlarının müəyyənəşdirilməsinə tələbat özünü göstərmişdir. Məhz buna görə də elmin bütün sahələrində çalışan tədqiqatçıların normativ sənədlərin tərtibi zamanı qarşılıqları aradan qaldırmaq, zəruri ehtiyaclarını təmin etmək məqsədilə elmi fəaliyyətdə istifadə olunan, elmi bazanı (termin, məfhum anlayışları əhatə edən) özümdə əks etdirir bilən lüğətlərin ana dilində işlənilər hazırlanmasına ehtiyac yaranmışdır. Bu tələblər nəzərə alınaraq AZİMETI-nin direktoru, texnika elmləri namizədi Abdi Nazim oğlu Qarayev və İqtisadiyyat və tikinti normaları şöbəsinin müdiri, iqtisad elmləri namizədi Eldar Srac oğlu

Nuriyev tərəfindən "Rusca-azərbaycanca inşaat terminləri lüğəti" i tərtib edilmişdir. Xarici investisiya hesabına icra olunan inşaat işlərinin miqyasının artması nəticəsində dildə müxtəlif dillərin terminlərindən istifadə ilə əlaqədar olaraq, rusca-azərbaycanca inşaat terminləri lüğətinin tərtibində terminoloji tələblər nəzərə alınmışdır. Mövcud lüğətdə başqa dillərdən terminlərin daxil edilməsi isə dillər arasında qarşılıqlı əlaqələrin artması ilə bağlıdır. Bu əlaqələr inşaat prosesində istifadə olunan tikinti materiallarının, müxtəlif obyektlərin tikintisinin quruluş və xüsusiyyətlərini özündə əks etdirən yeni terminlərin yaranmasına səbəb olur. Təqdim olunan lüğətdə inşaatda istifadə olunan terminlər toplanmış və ikidilli rusca-azərbaycanca yeni lüğət hazırlanmışdır. Lüğət tərtib edilərkən texniki sahə ilə bağlı, o cümlədən inşaat və memarlıqla bağlı yazılmış terminoloji lüğətlərdən də istifadə edilmişdir. Lüğətdə 5000-dən çox termin toplanmış və onların azərbaycanca ekvivalentləri verilmişdir. Təqdim olunan termin və anlayışlara aid qarşılıqlar əlifba prinsipinə uyğun (hər terminin adı rus və Azərbaycan dillərində). Müasir dövrdə elmi-texniki tərəqqinin inşaat və arxitektura vasitələrinin konstruksiyasına təbiiqi bu sahədə anlayışların yaranmasını və terminlərin dinamik zənginləşməsinə zəruri edir. Lüğətin tərtibi zamanı inşaatın həm istismar, həm də tikintisinə dair sahələrində aid terminlər toplanmışdır. İnşaatda yeni texnika və texnologiyaların təbiiqi nəticəsində terminlər sistemində daxil olmuş yeni məfhumlar və anlayışlar əsas götürülmüş və onlara qarşılıqlar müəyyənəşdirilən zaman ana dilinin lüğət tərkibi hesabına yaranan yeni terminlər verilmişdir. Lüğətin tərtibi prinsipi nəzərə alınaraq inşaat infrastrukturuna bağlı işlənilən və anlayışları özündə əks etdirən terminlər geniş yer, terminlərin Azərbaycan dilinə tərcümə prosesində onların tam ifadə olunmasına xüsusi önəm verilmişdir. İlk dəfə qarşılıqlı müəyyənəşdirilən terminlərin oxuculara aydın olması məqsədi ilə izahı da verilmişdir. Məsələn, балконино-мәһәссәр dirəkləri (balkonino, pilləkənin altıtanını saxlayan fiqurlu element); армопорит-аглопорит (beton üçün süni məsaməli yüngül doldurucu; бетонополимер-бетонполимер (polimer hopdurulmuş mineral yapıdırıcılı beton); брәһәмәйәр-брандмауер (yanğından yayılmasına qarşı davamlı divar), ррейдеп-грейдер (torpaq yolu salan mexanizm) və s. Lüğətdə verilən şərh mötərizədə kursiv şriftlə verilir. Lüğətin tərtibində inşaat və arxitektura sisteminin müəkkəb infrastrukturuna nəzərə alınaraq, onun bütün

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti yanında Terminologiya Komissiyasının sədr müavini, filologiya elmləri doktoru, professor Sayal Sadıqova

sahələrinə aid, struktur bölmələri ilə əlaqədar elm və texnologiya, tikinti haqqında anlayış və terminlər də lüğətdə daxil edilmişdir. Təqdim olunan termin və anlayışlar əlifba prinsipi ilə (hər terminin adı rus-Azərbaycan dillərində) verilmişdir. Belə yanaşma ədəbiyyatda rus və Azərbaycan dilində rast gəlinən terminlərin Azərbaycan və rus dilində qarşılıqlarının düzgün müəyyənəşdirilməsinə kömək edir. Lüğəti tərtib edən zaman müəlliflər yeni anlayışların ifadəsi üçün alınma terminlərdən çox sözsözcümə prinsipinə - dilin lüğət tərkibində işləyən, ya da kalka yolu ilə yaradılan terminlərə üstünlük vermişlər. Müsbət haldır ki, terminlərin böyük bir qismi ana dilimizdə işləyən sözlərlə verilmişdir. Bununla yanaşı, son illərdə Avropa dillərindən dilimizə keçən beynəlxalq terminlər mənbədə olduğu kimi verilmişdir. Lüğətin tərtibində aşağıdakı prinsiplər əsas götürülmüşdür:

1. Lüğətdə bütün baş terminlər əlifba sırası ilə verilmişdir;
2. Terminlərin tərcüməsi zamanı Azərbaycan dilində qarşılıqlı dəqiq verilmişdir;
3. Müxtəlif mənalı tərcümələri arasında nöqtəli vergül, eyni mənalı tərcümələri arasında isə vergül qoyulmuşdur;
4. Müəkkəb terminlərdə sözlərdən birinin və ya bir hissəsinin digər variantları adi şriftlə verilmişdir;
5. Tərcüməyə verilən şərh mötərizədə kursiv şriftlə verilir;
6. Dublet terminlərdən yalnız anlayışın məzmununu daha dəqiq ifadə edənlər seçilmişdir. Lüğət, tərcümə lüğəti olmaqla bərabər, demək olar ki, inşaatın bütün sahələrini əhatə edir və onların çoxsaylı törəmələrini özümdə əmələşdirir. Bu terminlər elmi əsərlərdə istifadə olunduğu kimi, leksikoqrafik mənbələrdə də (lüğətlərdə) öz interpretasiyasını bu və ya digər dərəcədə tapır. Lüğətin adından da göründüyü kimi, iki dildə olduğun-

dan orada əvvəlcə hər bir terminin rusca, sonra isə azərbaycanca qarşılıqlı verilmişdir. Elmin müxtəlif sahələrinin sürətlə inkişaf etdiyi, elmi əlaqələrin genişləndiyi bir zamanda, dünyada baş verən qloballaşma və inteqrasiya dövründə ikidilli terminoloji lüğətlərin əhəmiyyəti, onların tərtib edilmə zərurətini artırır, həyati məsələyə çevirir.

Lüğətin tərtibi zamanı müxtəlif elmi mənbələrdən, o cümlədən Azərbaycan dilində nəşr olunmuş dərslik, dərs vəsaitləri, normativ-texniki sənədlər və həmçinin müxtəlif dillərdə tərtib olunmuş lüğətlərdən, texniki ədəbiyyatlardan istifadə edilmişdir. Bir sıra terminlər Azərbaycan dilində orfoqrafiya prinsipləri gözlənilməklə ilk dəfə olaraq verilmişdir. Bu günümüzdə üçün aktual olan və inşaat, arxitektura mütəxəssislərinin terminologiya sahəsində zəruri ehtiyaclarını ödəməyə yönəlmis bu lüğətdən həm elmi işçilər, həm də ali və orta ixtisas tədris müəssisələrinin tələbələri istifadə edə bilər. Sistemləşdirmə, tərtib etmə, sözlük baxımından səciyyəvi olan bu lüğət gələcəkdə yaranan terminoloji lüğətlər üçün nümunə hesab edilə bilər. Bu baxımdan lüğətin tərtibi prinsipləri, sözlüyün yaradılması müasir leksikoqrafiyanın əsas tələblərinə cavab verir. Lüğət ilk növbədə mütəxəssislər və tərcüməçilər üçün nəzərdə tutulmuşdur. Yeni hazırlanmış bu lüğət müasir leksikoqrafiyanın normalarını özündə əks etdirir. Onu da qeyd etmək ki, yüksək elmi səviyyədə hazırlanmış "Rusca-azərbaycanca inşaat terminləri lüğəti" müasir tələblərə tam cavab verir və yüksək poliqrafik səviyyədə nəşr olunmuşdur. Belə lüğətlərin tərtibi bu xalqın elmi və mədəni həyatında əlamətdar bir hadisə olmaqla yanaşı, başqa lüğətlərin yaranmasına da təkan verəcəkdir.

Bərdə-Ağdam avtomobil yolunun tikintisi davam etdirilir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin tapşırığına əsasən, Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi tərəfindən Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalından azad edilmiş ərazilərdə yol infrastrukturunun yenidən qurulması istiqamətində genişmiqyaslı tikinti işləri sürətlə və keyfiyyətlə həyata keçirilir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə icra olunan bu cür yol infrastrukturuna layihələrdən biri də Bərdə-Ağdam avtomobil yoludur. AZƏRTAC xəbər verir ki, başlanğıcını Bərdə şəhərindən götürən Bərdə-Ağdam avtomobil yolunun uzunluğu 44,5 kilometr təşkil edəcək. Dövlətimizin başçısının tapşırığına əsasən, Bərdə-Ağdam avtomobil yolu Qarabağın inkişaf planı nəzərə alınmaqla 4 hərəkət zolaqlı olmaqla I texniki dərəcəyə uyğun olaraq inşa edilir. Hazırda Bərdə-Ağdam avtomobil yolunun 14-40-cı kilometrələri arasında olan hissələrində tikinti işləri aparılır.

İş həcmi və layihənin qısa müddət ərzində yekunlaşdırılması tapşırığı nəzərə alınaraq tikintini Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin "54 N-li

Yol İstismarı" Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti ilə subpodratçı şirkət olaraq yol tikintisi sahəsində ixtisaslaşmış yerli şirkət olan "Körpü-Bina-Tikinti" Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti birgə icra edir.

Hazırda avtomobil yolunun yuxarıda qeyd edilən hissələrində torpaq işləri görülür. Belə ki, xüsusi texnikalardan istifadə olunmaqla yolun genişləndirilərək profilə salınması və 26,5 metr enində yeni torpaq yatağının inşası işləri həyata keçirilir. Bunun üçün tikinti ərazisinə lazımı sayda qüvvə cəlb edilib. Qeyd etmək ki, avtomobil yolunun 14 kilometrlik hissəsi Bərdə şəhəri və bir neçə yaşayış məntəqəsinin daxilindən keçir. Yeni inşa edilən yol boyunca layihəyə uyğun suların ötürülməsini təmin etmək məqsədilə 79 dairəvi suötürücü boru, 5 düzbucaqlı su keçidi, həmçinin zəruri olan yerlərdə 5 yeraltı keçid, o cümlədən 2 yeni avtomobil körpüsünün və 1 yol ötürücünün inşası planlaşdırılır. Körpülərin biri 1 aşırımlı olmaqla uzunluğu 18,2 metr, biri 3 aşırımlı olmaqla uzunluğu 91,3 metr təşkil edəcək. Həmçinin uzunluğu 32,2 metr olan yol ötürücünün

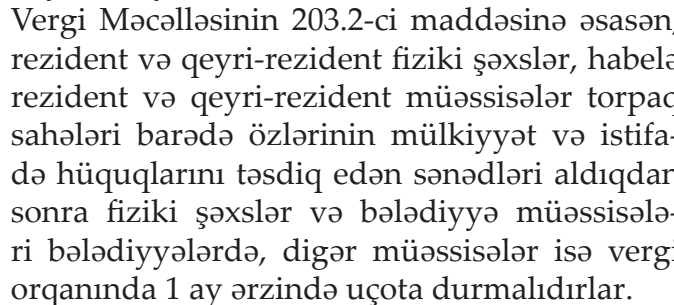
inşası da nəzərdə tutulub. Hazırda sözügedən yolun 25 və 40-cı kilometrlik hissəsində yerləşən 18,2 metr uzunluğa malik 1 aşırımlı körpünün və 32,2 metrlik yol ötürücünün inşası davam etdirilir. Qeyd olunan ərazilərdə körpü və yol ötürücüsü üçün svay qazılma işləri və dayaqların inşası aparılır. Hazırda uzunluğu 91,3 metr təşkil edən körpünün orta dayaqlarında betonlanma işləri gedir. Uzunluğu 32,2 metr olan digər 3 aşırımlı körpünün inşası isə Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi ilə razılaşdırılır. Bundan başqa, 1-ci texniki dərəcəli avtomobil yolu boyunca hərəkətin təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə 8 nöqtədə geriyyə dönmə hissələrinin yaradılması, 24 yerdə isə avtobus dayanacaqlarının inşası həyata keçiriləcək. Yolun tikintisinin qısa müddət ərzində icra edilməsini təmin etmək məqsədilə ərazidə yeni düşərgə inşa edilib. Düşərgədə asfalt-beton zavodu, maşın-mexanizmlərin saxlanması və xidməti üçün xüsusi ərazi, həmçinin işçilər üçün hər şəraitli olan ofis, yeməcxana və dincəlmək üçün yerlər qurulub. Əlaqələndirmə Qərargahının nəzdində

fəaliyyət göstərən İdarəələrarası Mərkəzin nəqliyyat, rabitə və yüksək texnologiyalar İşçi Qrupu çərçivəsində digər aidiyyəti dövlət qurumları ilə koordinasiya həyata keçirilən bu yol layihəsi Qarabağın vahid nəqliyyat konsepsiyası

nın ayrılmaz tərkib hissəsini təşkil edir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 24 noyabr tarixli Sərəncamı ilə yaradılmış Əlaqələndirmə Qərargahına Prezident Administrasiyasının rəhbəri Samir Nuriyev rəhbərlik edir.

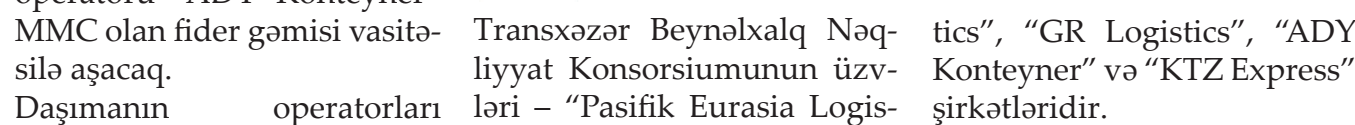
İcarəyə verənin mülkiyyətində və ya istifadəsində olan torpaq sahələri fiziki şəxslərə və müəssisələrə aid olduğu halda isə icarəyə götürən torpaq vergisi ödəmir. Vergi Məcəlləsinin 208.5-ci maddəsinə əsasən, torpaq vergisi torpağın əvvəlki sahibi tərəfindən ödənilmədiyi halda vergi bu maddə ilə müəyyən edilmiş ödəmə vaxtına həmin torpağın sahibi tərəfindən ödənilir. Vergi Məcəlləsinin 208.6-cı maddəsində göstərilib ki, müəssisələrin və bu Məcəllənin 206.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş fiziki şəxslərin torpaq vergisi dövlət büdcəsinə, digər hallarda fiziki şəxslərin torpaq vergisi yerli büdcəyə ödənilir.

“For Bravery” mükafatı hər il cəmiyyətin önəmli problemlərini işıqlandıran ən cəsarətli layihələrə təqdim olunur. Bu il Minskdə keçirilən “White Square” festivalında dünyanın 30-dən çox ölkəsindən 1000-dən çox nümayəndə iştirak edib. Onlar arasında *ç*Qadın Mədəniyyəti

Qadın hüquqlarının müdafiəsi kimi həssas bir mövzuya həsr olunan bu layihədə cəmiyyətimizdə zərif cins nümayəndələri ilə bağlı stereotiplər və bu yanaşmanın dəyişdirilməsi üçün yürütündən bəhs edir. Milli Olimpiya Komitəsi və "Azercell" arasındakı əməkdaşlıq nəticəsində yaranan layihədə öz həyat hekayələri ilə bu stereotipləri qıran uğurlu azərbaycanlı qadın idmançıları iştirak ediblər. Onlar öz hədəflərinə doğru əzmkarlıqla addımlamaqla, inkişafa, təhsilə, uğura gedən yolda sərhədlərin olmadığını sübut ediblər.

Ötən il yayımlanan bu layihə sosial şəbəkələrdə geniş əks-səda yaradıb. Nüfuzlu influencerslər və bloqerlər tərəfindən dəstəklənən layihə sosial şəbəkələrdə 85%-i müsbət geri dönüş olmaqla, ümumilikdə 3.8 milyon insana çatdırılıb. Beləliklə, Azərbaycan reklam tarixinin ən cəsarətli kampaniyalarından birinə çevrilən #QadınDediyn layihəsi həm yerli, həm beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətini cəlb etməyi bacarıb.

Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu ilə Türkiyədən Çinə növbəti ixrac konteyner blok qatarı yola düşüb

“Abunəçilərimiz yeni 099 prefiksimizə böyük maraq göstərib. Buna görə də biz onlara fərqlənmək və ən üstün müştəri təcrübəsindən yararlanmaq üçün 099 prefiksli eksklüziv

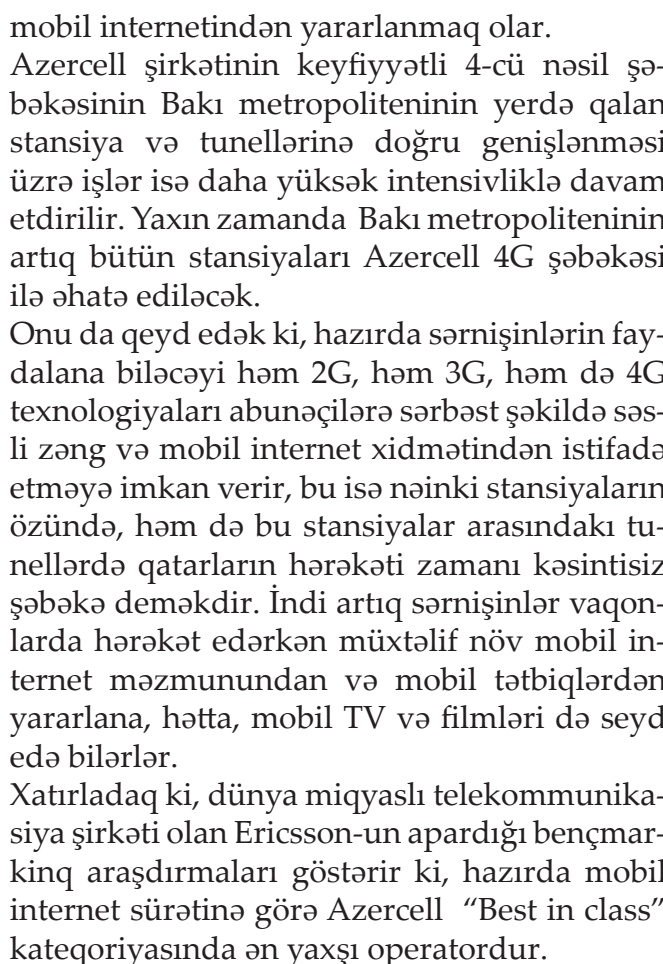
nömrə almaq imkanı yaratmışıq. Bu nömrələri beynəlxalq səviyyədə 3 il ərdicil olaraq "Azərbaycanın ən sürətli mobil şəbəkəsi" adını qazanan Bakcell şəbəkəsində istifadə etmək isə əlavə üstünlüklər qazandırır", - deyərək "Bakcell"-in baş icraçı direktoru Rainer Ratgeber bildirib.

Daha ətraflı məlumat üçün <https://www.bakcell.com> səhifəsinə daxil olun.

Xüsusi karantin rejimi qaydalarının yumşaldılması nəticəsində 226 günlük fasilədən sonra sərtişindəşimə fəaliyyətinin bərpa edən Bakı metrosu artıq paytaxt əhalisinə tam olaraq xidmət göstərməkdədir. Bu müddət ərzində ölkənin aparıcı mobil rabitə təminatçısı “Azercell Telekom” isə Bakı metropoliteni stansiyalarının platforma və tunellərində öz şəbəkəsinin tutumu və əhatə dairəsinin genişləndirilməsi üzrə işlərini fasiləsiz olaraq davam etdirir.

Ümumiyyətlə, Azercell şirkəti bütün abunəçilərini daha möhkəm şəbəkə və daha yüksək sürətli internetlə təmin etmək məqsədilə 2021-ci il ərzində də 4G texnologiyasını təkmişləşdirməyə davam edib. Görülən işlər sayəsində bu ilin əvvəlində etibarən Azercell-in 4G şəbəkəsinin əhatə dairəsi həm də yerin altında – yəni, paytaxt metropoliteninin stansiyaları boyu əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirilib.

Bəli ki, artıq 19 stansiya: Neftçilər, Qara Qarayev, Koroğlu, Həzi Aslanov, Əhmədli, Xalqlar dostluğu, Ulduz, Nəriman Nərimanov, Gənçlik, 28 may, Nizami, Elmlər Akademiyası, İnşaatçılar, 20 yanvar, Memar Əcəmi, Memar Əcəmi 2 (Bənövşəyi xətt), Nesimi, Sahil, İçərişəhər stansiyalarında 4G şəbəkəsi aktivdir. Bundan əlavə, 11 stansiyanın tunellərində: Neftçilər, Qara Qarayev, Koroğlu, Ulduz, Nəriman Nərimanov, Gənçlik, 28 may, Nizami, Elmlər Akademiyası, Sahil, İçərişəhər stansiyalarının tunellərində artıq Azercell-in sürətli

29 iyul 2021-ci il tarixdə, saat 11:00-da ləğv prosesində olan "Amrah Sığorta" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin səhmdarlarının növbədənəknər ümumi yığıncağı keçiriləcəkdir. Yığıncaq Bakı şəhəri, Nərimanov rayonu, R.Muxtarov küçəsi 38 ünvanında keçiriləcək. Yığıncaqda ləğv prosesində olan "Amrah Sığorta" ASC-nin ləğvetmə prosesinin yekunu haqqında məsələlərin müzakirəsi nəzərdə tutulmuşdur.

Aytən SƏMƏDZADƏ

Ziyad Səmədzadə, Akif Musayev, Vahid Novruzov, Ədalət Muradov,
Qüdrət Kərimov, Elşən Hacızadə, Süleyman Qasımov, Mirqasım Vahabov,
Bəyalı Ataşov, Məiş Əhmədov, Aydın Hüseynov, Rəsul Balayev,
Müslüq Atakişiyev, Zahir Məmmədov, Aytan Səmədzadə, Elşad Səmədzadə

Dizayner:
Lamiyə NƏBİYEVƏ

Redaksiyanın ünvanı:
Əliyar Əliyev küçəsi, 7
Redaksiya: +99412 566 09 60
Faks: +99412 514 14 27
Mühasibatlıq:
+99412 566 63 08

Dərc olunan materiallardakı fikirlər Azərbaycan dövlətinin mənafeyinə uyğun gəlməlidir. "İQTİSADİYYAT" əzetinin kompüter mərkəzində yığılmış və şəhirlənmiş, "Azərmedia" MMC mətbəəsində çap edilmişdir. Lisenziya: 022201; İndeks: 0355; Tiraj: 1500